

KANSA TAISTELI

- miehet kertovat

N:o 7 1969

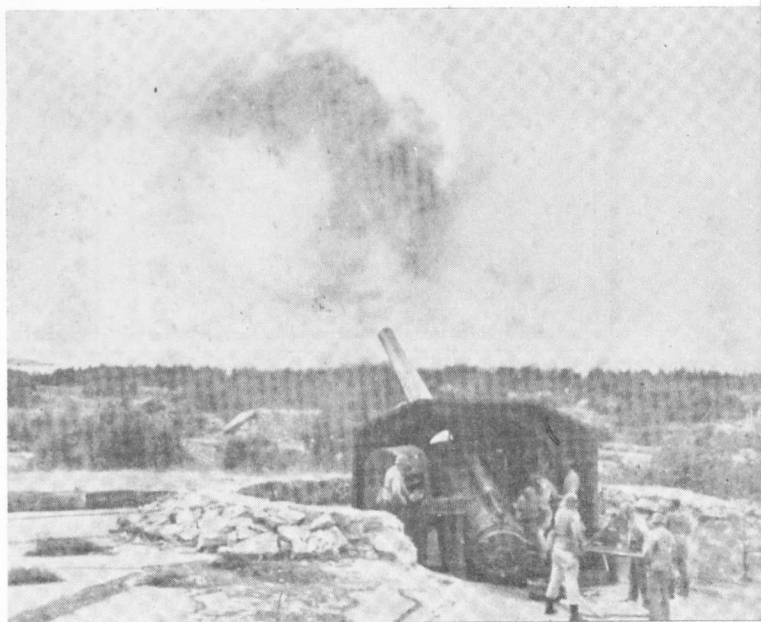

JULKAISIJA ja KUSTANTAJA: Sotamuseo-yhdistys r.y.
 TOIMITUSNEUVOSTO: Puheenjohtaja K. L. Oesch, kenraaliluutnantti evp.
 G. Magnusson, eversti evp; V. Nihtilä, eversti evp.
 PÄÄTOIMITTAJA: K. L. Oesch, kenraaliluutnantti evp.
 TOIMITUS: Helsinki 26, Töölönkatu 35 B puh. 44 62 42.
 Toimitussihteeri E. Kuussaari, eversti evp.
 Taloudenhoitaja R. Kalervo, everstiluutnantti evp.
 TILAUSKONTTORI: Ludviginkatu 10 puh. 79 08 22 Postisiirtotili 94 941.
 ILMOITUSKONTTORI: Korkeavuorenk. 30 Hki 13, puh. vaihte 64 90 11

Tykistötaistelu Russarön linnakkeen Järeän patterin ja ns. Kirow-laivueen välillä 1.12.1939

ARVO TOIVOLA

Järeä
 rannikkotykki
 toiminnassa

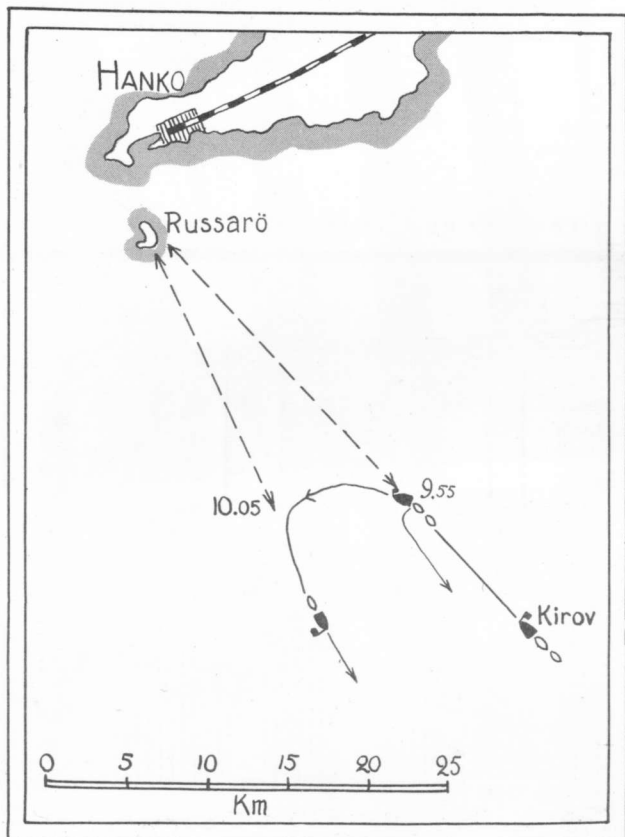
RUSSARÖN linnake, joka sijaitsee Hankoniemen edustalla, sai Talvisodan toisena päivänä 1.12.39 käydä kunniaakaan tykistötaistelun Hankoa lähestyneen vihollisteilijä "Kirowin" kanssa.

Koska allekirjoittanut joutui ko. linnakkeen järeän patterin, 234/50—BS, vasemman jaoksen johtajana osallistumaan yllämainittuun tykistötaisteluun, ja koska tämä "kaksintaistelu" juuri pääasiallisesti käytiinkin tämän jaoksen ja Kirowin välillä, esitän tässä tapahtuman sellaisena, jona minä sen tämän tykistöjaoksen itsenäisenä tulenjohtajana näin ja koin.

Joulukuun ensimmäinen päivä valkeni harmaana. Edellisen päivän ankarat ilmapommitukset linnakkeilla olivat aikaansaaneet miehistön siirtymisen tykkikasematteihin, jotka tarjosivatkin verrattain turvallisen asuinsuojan melkein koko linnakkeen vartiopalvelusta vapaana olevalle henkilökunnalle. Tilanauhtauden takia majaili päällystö

Tykistökaksintaistelu
Russarön linnakkeen
ja ns. Kirow-laivueen
välillä

Linnakkeen
päällystö
keskustelee
taistelun
päätyttyä

kuitenkin suurimmaksi osaksi vielä rauhanaikaisissa asunnoissaan, kuten allekirjoittanutkin.

Yllämainittuna päivänä kello 8 alkoi järeällä patterilla tavanmukainen yhteisharjoitus, ns. patteriharjoitus, johon myös mittauselimet osallistuivat. Vein miehistön tykeille ja harjoitus alkoi kuten tavallisesti. Maalilaivana meillä tänään oli sattumalta linnakkeen näköpiiriin purjehtinut saksalainen kauppa-alus, kaakkois-etelä-suunnassa. Laiva pysähtyi noin suunnassa 400^w, siis etelässä ja odotti todennäköisesti luotsia tullakseen Hankoon. Tämä olikin sitten viimeinen Hankoon sodan aikana luotsattu kauppa-alus.

Suunnilleen kello 9.30 alkoi kaakosta näkyä vahvaa savua ja samalla muuttui harjoitus todelliseksi taistelutömminnäksi, kun tulenjohtotornista, josta linnakkeen päällikkö kapteeni R. von Essen johtaisi taistelua, tuli hälyttävä ilmoitus: "Vihollislaivue suunnassa 680^w, miinakranaatti ja taistelupanos!" — Linnakkeen päällikkö oli saanut vastaavan käskyn myös Hangon Ryhmän tykistön komentajalta, majuri J. Wickströmiltä, joka puolestaan piti komento- ja tulenjohtopaikkanaan saaren eteläkärjessä olevaa toista mittaus- ja tulenjohtoasemaa.

Seurasin tulenjohtopaikastani, joka sijaitsi kasematin katolla kahden tykin keskivälillä, tykeillä syntynyttä kuumesta touhua, jonka antamani maalinosoitus- ym. käskyt olivat aiheuttaneet. Samanaikaisesti tähyстин ahkerasti hyvällä Zeiss-kiikarillani nopeasti lähestyviä savupat-

saista, joita oli kolme.

Pian sukelsi savun seasta esiin suuri risteilijä Kirow ja sen suojana sukellusveneitä vastaan kaksi pienempää alusta, hävittäjä edessä ja takana. Hävittäjät luovivat sinne tänne, mutta mahtava alus, jonka ensin luulin olevan "Marat"-risteilijän, tuli suoraviivaisesti linnaketta kohti. Aavistin myös laukaustenvaihdon alkavan millä hetkellä tahansa, josta tiedotin tykinjohtajillenikin puhelimitse. Enkä erehtynytäkään, sillä pian sain käskyn tulenjohtotornista: "Vasen jaos, kolme ryhmää häirintätulta, ampukaa!"

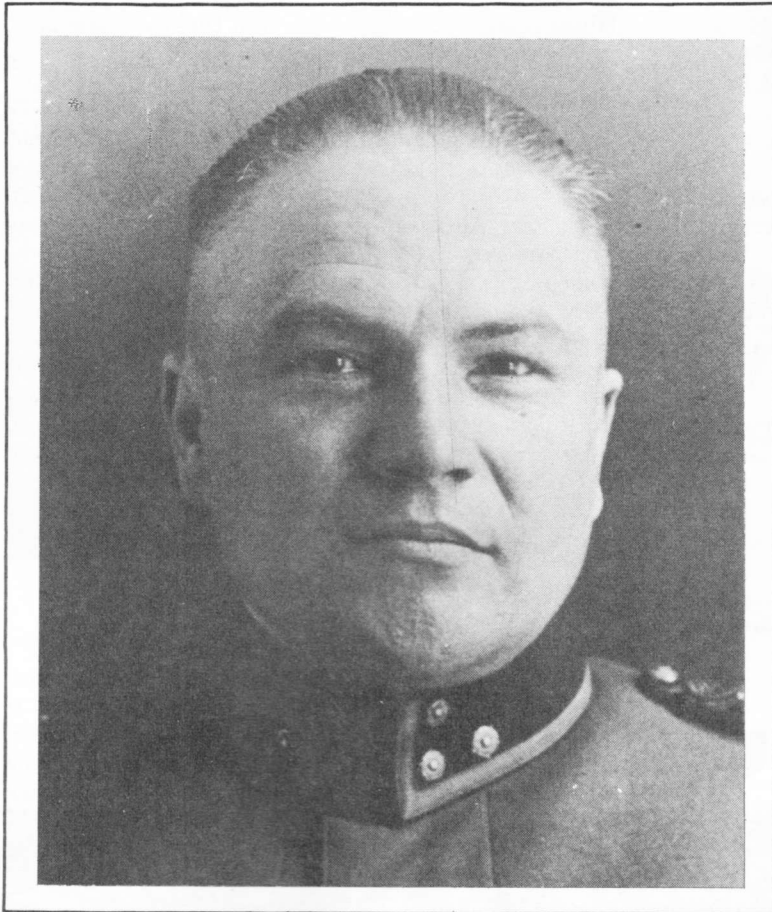
Etäisyys oli tällöin kuitenkin vielä noin 24 kilometriä. Siis liian pitkä tykeilleni, joiden ääri-kantomatka 30° korotuksella oli 23 kilometriä, ja suurempaa korotustahan ei näillä tykeillä saatukaan.

Kun ammuntaan vaikuttavat tekijät oli saatu lasketuksi ja alkukorjaukset asetettu tykeillä, saatoinkin antaa tulenavauskäskyn, etäisyyden ollessa tällöin noin 20 kilometriä ja ammuksen lentoaika tällä etäisyydellä noin 60 sekuntia. Risteilijällä oli keula yhä kohti patteria, joten se tarjosi kapean, mutta pitkän (185 metriä) maalin.

Pitkästä etäisyydestä ja savuista johtuen en havainnut ammusten ensimmäisiä putouksia, joten seuraavakin laukausr ryhmä meni samoilla elementeillä. Tällöin kääntyi risteilijä vasempaan (patterilta katsottuna oikeaan) ja avasi tulen koko laidalta, jota olin odottanutkin. Laivalta välähtelivät putkien suuliekit ja pitkän lentoajan jälkeen is-

Tykistönkomentaja,
majuri J. Wickström

Kertomuksen
kirjoittaja,
luutnantti
Arvo Toivola

kivät ensimmäiset Kirowin kranaatit noin 300 metriä rannasta jaokseni eteen. Korkeat vesipatsaat ilmaisivat ne "lyhyiksi".

Samanaikaisesti olivat omat putoukset jälleen menneet havaitsemattomiksi, mutta kolmannella ryhmällä sain selvän havainnon sivusuunnassa, se oli oikealle 5^w. Korjasin "vasemmalle viisi" ja uudet laukausryhmät "kuusi ryhmää ampukaa" alkoivat mennä linnakkeen päällikön antaman käskyn mukaisesti.

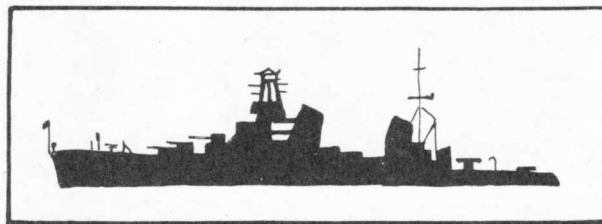
Risteilijä jatkoi tulittamistaan korjatuin korotuksin ja sen kranaatit ujelsivat päittemme ylitse saaren sisäosiin, missä ne voimakkaasti kuuluivat räjähtelevän. Tulipa joku niistä taas rantakiiviinkin, muutaman kymmenen metrin päähän jaoksestani, aiheuttamatta kuitenkaan mitään vahinkoja meille.

Laivat peittyivät tuleen ja savuun kovasta amunnasta, eikä omista havainnoista ollut enää puhuttakaan. Taistelun alkuvaiheessa näin kuitenkin toisen hävittäjästä poistuvan vahvasti savuten kiireesti samaan suuntaan, josta oli tullutkin. Osumako? Toinen hävittäjä kuitenkin kieppui koko ajan risteilijän lähetyvillä.

Etäisyys alkoi vähitellen kasvaa ja laivat häipyivät horisonttiin, suunnilleen tulosuunnassaan. Tykkimme "ajoiivat takaa" pakenevia laivoja kantomatkan äärirajalle asti, jonka jälkeen ammunta lopetettiin. Myös keskijaos yhtyi leikkiin, kuitenkin vain yhdellä laukauksella nallivikojen takia.

Tykistötaistelu Russarön linnakkeen ja venäläisen risteilijän, "itämeren helmen", välillä oli päättynyt vihollisen tappioon. Laivojen kärsimien vaurioiden suuruudesta ei ole varmaa tietoa, mutta linnakkeen vahinkoina olivat katkennut maakaapeli ja ilmatorjuntapatterin miesten rapaantuneet varusteet. — Hankoon saapuneen saksalaisen laivan kapteeni kertoi, että laivoihin oli tullut kaksi osumaa, ne hän oli omalla kiikarillaan vieressä olevasta laivastaan tähystänyt ja havainnut, mene ja tiedä!

Ammuntaa häiritsivät useat "klikit", nalliviat, sekä heikot puhelinyhteydet. Ne hidastuttivat sitä, jopa tekivät keskijaoksen ammunnan jatkamisen aivan mahdottomaksikin. Lisäksi ne hermostuttivat tulenjohtajia ja tykkimiehistöäkin. Heikosti toimivien puhelinyhteyksien syyksi on laskettava myös sellainen mieluinen vahinko, että tulenjohtotornista annettua matkakorjausta "lisää neljä" ei koskaan saapunut tykeille.

Varjokuva venäl. risteilijä Kirowista

HEINÄKUUSSA 1941, iltamyöhään vuorokauden vaihtuessa 13/14.7. vaihtoi JR 23:n I pataljoona JP 3:n linjasta Jänisjärven Koillispuolella Jalonvaarassa. Kuuluiin pataljoonan 3. komppaniaan, sen II:een joukkueeseen, jossa olin ryhmänjohtajana.

Joukkueen johtaja, kornetti Helin nosti peukaloaan kutsuvasti ja osoitti metsänkärkeä, joka näkyi hämärästi ja jossa hän epäili olevan vihollisia. Joukkueemme oli komppanian oikealla laidalla, ja ryhmäni oikealla puolella piti olla 2. komppanian miehiä.

— Ota yhteys oikealla oleviin — mutta olisiko 2. komppania noin kaukana tuolla murroksen reunassa? Käy tekemässä pikku retki muutaman miehen kanssa tutkimaan, ovatko nuo omia! sanoi Helin näyttäen metsänkärkeä.

Tarkastelimme yhdessä maastoa, välillä kiikarilla katsoen. Purosta nousi usvaa ja näkyi huonosti, mutta erotti kyllä liikettä. Olimme mäen kumpareella, josta päivällä olisi nähnyt verrattain kauaksi, mutta nyt oli sumuinen yö.

Lähdin alas notkoon ryhmäni miesten luo ja kysyin kaveriksi lähtijää lyhyelle partiomatkalle. Ryhmäni oli koottu vanhoista miehistä, osa olisi sopinut vaikka isäkseeni. Kukaan ei vastannut. Viimein sotamies Sukki lupasi lähteä. Kiipesimme vielä katsomaan mäen päältä kuin

ohimennen. Edessä oli murros, ja sen takana purolinja, oikealla leppää ja koivua kasvavaa nuorta vitikko. Lähdin kiertämään murrosta oikealta uskoen löytäväni 2. komppanian miehet lähettyviltä.

Murrokseen oli kaadettu suuria tukkipuita metriseen kantoon, tulimme vitikkoon, eikä 2. komppaniaa näkynyt. Hiiskaustakaan ei kuulunut, ja niin lähdimme alas kohti metsänkärkeä. 200 metriä käveltyämme istuimme kannon päähän polttamaan tupakat. Taistelun ääniä kuului kaikkialta, ei kuitenkaan aivan läheltä. Lähdimme edelleen kävelemään, kunnes huomasimme kaksi omaa miestä kaatuneina. Tarkastelimme lähemmin heitä todetaksemme ovatko ehkä tuttuja, oman komppaniamme miehiä — eivät olleet. Alikersantilta otin konepistoolin ja laitoin oman "pystykorvani" kaatuneen viereen. Muutama hako otsan päälle ja varovasti eteenpäin. Kuuntelimme tarkkaan, ei hiiskahdustakaan. Istuimme jälleen ja rupesin miettimään, miten kaatuneet olivat joutuneet tänne, ja niinpä vahvistui oletamus, että 2. komppanian miehiä olisi sittenkin puron rannassa. Hetken päästä kuului rahinaa tulosuunnastamme, kuuntelimme, mutta sanaakaan ei kuulunut, emmekä me liioin kysyneet, ketä kulkijat olivat. Jälleen kuului suurempaa ropinaa, nousimme katsomaan — vihollisjoukkue kulki kiireesti ohitsemme 20 metrin päästä. Hiljainen pulina paljasti kulkijat.

VEIKKO KINNARI

Muistelma Jalonvaarasta

I/JR 23:n komentaja, majuri O. Lampinen keskustelelee ennen etenemistä kapteeni T. Tulikouran ym. kanssa

JR 23:n osia
ryhmittymässä hyökkäykseen
Jalonvaarassa

Matkaa oli vielä metsänkärkeen ehkä 100 metriä, mutta emme palanneet takaisinkaan, koska käsky oli käydä tuossa kärjessä saakka. Ajattelin käydä yksin katsomassa ja jättää Sukin odottamaan, mutta koska olisi ollut vaikea löytää häntä tasaisesta vitikosta huutamatta ja vihollisjoukkue oli lähellä, lähdimme yhdessä varovasti eteenpäin. Pikakiväärisarja sai meidät heittäytymään mättäiden väliin. Olimme varmoja siitä, keitä edessä oli, ja nyt käännymme takaisin. Emme ehtineet ottaa kuin muutama askeleen, kun parikymmentä vihollissotilasta tuli juosten vastaan. Luulin jo jäävämmä heidän jalkoihinsa. Sotilaat pysähtyivät kuitenkin murroksen reunaan katselemaan joukkuettamme, joka paljastui mäen päältä taivasta vasten.

Olimme miltei hengittämättä kuunnellessamme kovaa pulinaa joka puolelta. Kovaa ärhentelyä kuului, mutta me emme sitä ymmärtäneet, ja pikakivääri avasi tulen jälleen 10 metrin päästä. Omat miehemme eivät vastanneet, me ihmettelimme, mutta ajattelin ja yritin Sukin korvaan kuiskatakin, ettei kornetti anna avata tulta, koska tietää meidän olevan samassa liemessä.

Olimme ehkä puoli tuntia varvasta liikauttamatta paikoillamme, kunnes paikalle raahattiin konekivääri, joka alkoi jyskyttää lähellämme. Konekiväärin alkaessa ampua, vedin Sukkia kädestä merkiksi, että yritetään lähteä pois. Lähdimme kyyryssä juoksemaan, mutta juoksu loppui lyhyeen. Aivan edestä tuli laukaus ja kova karjaisu, me löimme maahan vesilätäkköön. Vihollinen oli havainnut meidät, kumma kyllä. Juoksumme ehkä paljasti, keitä olimme, ja pikakivääri etsi sarjoillaan olinpaikkaamme. Nuoria koivuja katkesi päällemme, takaa ja sivuilta kuului komentosanoja, ja ketju tuntui lähestyvän. Ajattelin, että ryörimme murrokseen ja lähdin edellä etenemään toivossa päästä jonkun suuren kaadetun kuusen alle suojaan. Pääsimme jo miltei murroksen reunaan, kun vihollinen avasi tulen ampuen ylitsemme mäellä olevia. Hiki virtasi otsalta, ja pusero oli kuin paremmankin sateen jäliltä. Tuntui toivottomalta.

Kranaatinheitin ampuu
vihollispesäkkeitä
Jalonvaarassa

Panssarintorjuntatykki ampuu Jalonvaarassa.

Kovan karjaisun jälkeen ammunta lakkasi, ja me ryömmimme eteenpäin toivossa päästä ainakin risujen alle piiloon lähestyvän etsintäketjun alta. Edessä oli oja, jonne edellä rvömin. Sukki tuli aivan perässäni.

Kuului kova jysähdys, lensin useita metrejä. Toinnuttuani kohottauduin ylös, mutta huimaus kaatoi uudestaan. Pikakivääri nakutti sarjan jostain läheltä, väliin kuulin huodon:

— Ole paikallasi! ja jotain muutakin, josta en saanut selvää, sillä pikakivääri aloitti uuden sarjan. Ollessani matalana ampui oma pikakivääri jatkuvasti. Tajusin miksi minulle huudettiin.

— Miinoja, miinoja! Tunsin äänen kornetti Helinin huutamaksi. Omat aseemme saivatkin viholliset vaikenemaan ja lähtemään alas metsänkärkeen. Nousin ylös, mutta jälleen kuului huuto:

— Ole matalana! Tulitus jatkui. Siihen vastattiin vain muutamilla kivääreillä jostain kauempaa.

Tunsin päässäni huimausta, otsastani ja vasemmasta kädestäni juoksi veri. Koetin taivuttaa kättäni, joka ei tuntunut olevan toisen käteni kanssa edes samaa paria. Kädessäni ei ollut muuta vikaa, paitsi joku pieni sirpaleen raapaisu. Otsassani ja poskessani oli samoja naarmuja. Nousin ja huutelinkin Sukkia — vastausta ei kuulunut. Lapikkaan ja oranssinvärisen kankaanpalasen näin läheisen männyn oksalla roikkumassa. Huusin uudelleen, mutta en

saanut vastausta. Otin muutaman askeleen, ja jälleen takaviistosta tuli lyhyt sarja. Heittäydyin matalaksi ja aloin ryömiä Sukin luo, joka oli lentänyt kymmenisen metriä ja saanut surmansa heti. Mies oli muodoton. Kuulin nimeäni huudettavan ja kohottauduin varovasti, sillä enää ei tullut luoteja, ja niin voin kantaa kaatuneen aseveljeni ojan penkalle.

Olin lähdössä pois, kun kolme vihollista juoksi kovalla rytinällä ohitseni. Päätin hieman kostaa, ja onnistuinkin, sillä konepistoolini toimi moitteettomasti. Samassa kuulin kornetti Helinin huodon:

— Haemme sinut pois, pysy siellä! — Korpraali Saarela ja pari, kolme muuta ryhmäni miestä lähti kiertämään murrosta. Saarela laukaisi miinan; hänellä oli onnea, vain nenäluu katkesi.

JSp:llä otettiin suurimmat roskat pois otsastani ja kädestäni, sipaisu sterilisolla ja kiireesti etsimään joukkueeta, joka eteni kohti purolinjaa. Tavoitin joukkueen erään risuidan takaa. Selostaessani äskeitä retkeä kersantti Rantalalle kuului vaimea napsaus, ja Rantala kaatui suulleen maahan. Olin juuri tarjoamassa tupakkaa hänelle, kun luoti osui hänen reiteensä. Se oli tarkka-ampujan luoti ammuttuna kiikarikiväärillä.

Seuraavina sodan vuosina moni poika löysi näistä luodeista matkansa pään.

Unohtumaton kaksintaistelu

MAATESSAMME erään korpinotkelman sammalissa ja omien "pakettiemme" ujeltaessa ylitsemme osoitteeseensa välähti mieleeni vanhimman veljeni Simon matkaevästys, että "käyttäkää pojat maastoa hyväksenne, sillä kesätanner ei painu, kuten talvella lumi mahan alla!" Tämän neuvon ja paljon muuta hän antoi tavatessamme sattumalta sairasjunassa hyökkäyskesänä -41. Hänellä olivat jo Talvisodan kokemukset takanaan sekä nyt kaulassaan silvottu vasen käsi ja istumalihakset läpiammuttuina. Nämä "naarmut" me lupasimme Tomi-veljen kanssa maksaa vielä korkojen kanssa tuona innoituksen hetkenä, sillä vaikka veljessarjastamme nyt yksi olikin poissa pelistä, niin olihan meitä vielä viisi jäljellä täyttämään korkeinta velvollisuuttamme. Oli sattuma, että meitä oli kaksi veljeksistä joutunut samaan yksikköön. Tahi ei nyt aivan, sillä kun 420 miestä oli ojentautunut eversti Kuistion katselmukseen täydennysmiehiksi "Aaverykmenttiin", minä nimen JR 9 oli kaksiviikkoisissa taisteluissa jo ehtinyt hankkia, nappasi eversti näistä riveistä minut neljän muun rivakan näköisen nuoren miehen kanssa omaan henkivartiostoonsa, rykmentin Jääkärijoukkueeseen, veljeni joutuessa ensimmäiseen pataljoonaan. Jos veljessarjamme olisi myöhemmissä vaiheissa ollut samoissa kahoissa, niin pelkäänpä, ettei voisi sanoa, kuka tätä nyt tästä näkökulmasta kertoilisi.

Niin, olimme jääneet yölliseen varmistukseen I pataljoonan vyöryttämien vihollisasemien vaiheille, joiden lopullinen puhdistus oli määrä tapahtua aamun valjetessa. Yö oli erittäin lämmin, ja asemista päin henkivä tuuli kantoi ajoittain äitelän löyhkän, joka tuli kaikkialla viruvista vihollisen kaatuneista ja hevosen raadoista. Yö oli pilvisyyden johdosta melko pimeää, vaikka oli vasta heinäkuun 26. päivä, mutta omien patteristojemme häirintätulen vuoksi oli etumaasto tarpeeksi usein valaistuna.

Odottelimme ns. Rytyn-motin "kypsymistä", joka liittyi osana Sortavalan—Rautalahden mottirenkaiden pihtipuristukseen. Olimme harvahkossa ketjussa niin, että joukkueemme kaista käsitti yli kolmesataa metriä ja määräys oli, ettei ampua saanut, ennen kuin vasta isompien vihollispartioiden läpimurtoyritysten sattuessa, sillä yksinäiset hiippailijat oli ehdottomasti otettava vangiksi. Pahaenteisen hiljaisuuden oli oltava yhtenä kypsyttäjänä vihollispataljoonan tuhoamisessa, joka nyt oli täydellisessä saarroksessa, mutta jolla vielä oli melkoisesti liikkumattilaa. Kaistallamme oli muuten hiljaista, vain etumaastossa

jostain koperosta kuului katkonaista valitusta ja vähän kauempaa kantautui äänekkäämpi parkaisu, joka äkkiä vaikeni. Sitä ennen kävi käsky läpi:

— Oma tunnustelija edessä, ei saa ampua. Tunnussana "Pistin". Poikamme eivät siis olleet toimettomina, koska vihollisen haavoittuneista saisi vaarattomia, vaikkakin hankalia vankeja. Sitä paitsi haavoittunut puhuisi tietonsa herkemmin.

Joukkueemme oli vakinaista ikäluokkaa pääosaltaan ja jo ansainnut kannuksensa viikkoja kestäneissä partiokahoissa, mikä toiminta oli pääasiallinen tehtävämme, mutta jouduimme osallistumaan alistettuina useasti rintamahyökkäyksiinkin. Tämä alistaminen aiheutti joskus tahoitamme asiallista "purnaustakin", sillä kerrankin olimme kahakoineet useamman vuorokauden olemattomin sapuskoin ja palailimme tehtävämme täyttäneinä, vaikkakin tosiuupuneina, antamaan raporttia everstillemme, jonka määräyksestä toimintamme tapahtui ja tappiotkin olivat 1 kaatunut ja 3 haavoittunutta. Kuitenkin sattumalta törmäsimme pimeässä meikäläisten sivustavarmistusketjuun, jonka päällikkö-luutnantti alisti meidät ilman enempää selityksiä ketjunsä vahvistukseksi kiroten kovaäänisesti joukkueemme kuria sekä leimaten meidät paniikin vallassa oleviksi rintamakarkureiksi! Ihmettelimme vänrikkimme hermojen hallintaa rähisevän luutnantin edessä ja saimme tehdä sen havainnon, että vaaran tehtävissä punnitaan myöskin upseeriainees. Alkuarkuuden jälkeen oli vänrikistämme tullut täysin edeltäjänsä, vänr. Nybergin paikan täyttäjä, joka oli Kirkkolahdessa ammuttu reikiä täyteen, mutta jäänyt silti henkiin, pidätellesään joukkueellaan tuntikausia kokonaista vihollispataljoonaa.

Kaivoin vanikan palan taskustani ja aloin nakertaa sitä, sillä suolisto "soitteli nälkämarssia", koska aamulla hyökkäykseen lähtiessä ei annettu muuta kuin vanikkaa ja saikkaa, siltä varalta, jos sattuisi vatsaan haavoittumaan ja suolet olisivat mahdollisimman tyhjä. Syljen makeaksi liuottama vanikan pala takerteli nielussani, sillä löyhkä edessäni vaan sakeni ja kun aloin tunnistella ulottuvillani olevaa mätästä, havaitsin kiväärini saaneen tuekseen kaatuneen "tavaritsin" leveät hartiat. Takanamme olevan mäen takaa kantautui karkeaa kiroilua ja karjahtelua, misä tiesimme kapteeni "Kauhun" olevan kompanioineen reservissä ja komenteli siellä lähettejään saikkavesiä hakemaan. Äkkiä valaisi ketjuamme edessä olevalta kukkulal-

ta ammuttu raketti ja sitä seurasi "ranuryöppy" taaksemme. Kevyitä ammuksia räjähteli puissa mainittavampia vaurioita silti aikaan saamatta. "Kauhu" lopetti karjahuksensa, kun tuli saikkapuhissaan häirityksi yllätyksellisesti vihollisen silmän valvoessa motissa jokaista liikettämme...

Nyt kuulimme noin puolen kilometrin päässä olevasta, suon takana kohoavasta metsiköstä yksinäistä miehen kimeäänistä pulinapuhetta, josta erottuivat sanat: "Tavarits, Stalin vinski soldat kapuit" ja sitä säesti muutama kuiva naganin laukaus, minkä jälkeen alkoi kuulua sadoista kurkuista lähtevä karmea "uraa-uraa"-huuto. Tajusim-

me politrukin siellä kiihoittavan tovereitaan Stalinin nimessä tuhoamaan suomalaiset sotilaat ja murtamaan saartorenkkaan. Mutta kuin vahvistuksena ajatuksillemme, puristaessani aseeni tukkia, jympsähtivät raskaan "korohoromme" takamukset ja tilatut "paketit" ujelsivat isemään suonta ja vahvistamaan sitä uskoamme, että uraahuutajien kohtalo oli sinetöity ja ääni muuttuva kuolon korahdeluksi. Leikki oli kovaa, johon oli ryhdytty, mutta kovat olivat "leikkikalutkin" molemmin puolin.

Kun sitten aamun valjetessa tiedustelijamme palasivat, he totesivat kukkula-asetat tyhjiksi, eikä vihollisesta näkynyt muuta jälkeä kuin muutama lähellä ketjuamme vi-

ruva kaatunut ja pari hevosen raatoa. Tämän yllätysperääntymisen suojaksi oli yöllä "markkeerattu" hyökkäys vasten linjaamme, valmistelevine uraa-huutoineen, saanut nyt täten selityksensä.

Nyt saapui I pataljoonan komentajan, kapteeni Hahtelan käsky, että meidän joukkueemme tuli ottaa tien suunnassa tulikosketus viholliseen, jotta tämä paljastaisi vahvimmat tulipesäkkeensä. Eikä tämä käsky tullut yllätyksenä meille. Monasti oli joukkueemme painuttava perääntyvän vihollisen jälkeen kuin herhiläiset, kunnes nämä olivat paljastaneet puolustusasemansa. Nyt emme olleet siihen tuntumassa ja vaarana oli joutua pussinperälle

JR 9:n komentaja, eversti A. Kuistio tutkii hyökkäyssuunnitelmaa Sortavalaa kohden edettäessä yhdessä kapteeni Hahtelan kanssa

Poljin nyt entistä vinhemmin joukkueeni perään, ja jos kelloon siinä oisi aikaa verrattu, niin uusi uloslyöntiajon ennätys oisi varmaan todettu. Joukkueen saavutettuani kuulin vänrikin ivallisen toteamuksen: "Minkälaiset hermot tuolla jäkäräpäällä ovatkaan? Lähteä nyt hyökkäämään — ilman asetta, huh." — Minua harmitti tapaus siksi paljon, että ärjäisin vastaan: "Olihan mulla pitkä puukko ja muutama käsimuma rintapielissä. Niillä valtaisin vaikka kk:n viholliselta, ja mitä te siinä pysähtelette, eihän sota yhtä kaipaa. Nyt mennään eteen päin, vai pelottaako?" Näin, kuinka vänrikin poskilihakset vavahtivat. Hän ehkä muisti ensimmäiset partioiretket yhdessä ja

Kapteeni Juutilainen, Marokon kauhu, Rytysssä komentopaikallaan

väijytykseen, sillä usein kuljimme polkupyörillä niin pitkälle kuin suinkin sieti mennä. Lisäksi oli varmaa, että tällainen luova tauko antoi kyllin aikaa vahvan miinakentän rakenteluun. Nautittuamme viimeiset rautaisannoksemme tienvarressa naamioitujen pyörien luona, ja kun edessä olevan tehtävämme saisimme täytetyksi, olikin luvassa taas pari päivää "pyöränhuoltoa" rykmentissä.

Tuntui vähän raukealta olo aterian jälkeen, ja muutenkin lohkollamme tuntui olevan "rauha maassa" auringon heloittaessa kuumana siivilöivien lehvien raosta mustaan niskaamme. Oli tulossa "säällisestikin" heinäkuinen leikkuupouta, vaikka täällä kaatoikin jalointa viljaa sodan "sirppihalla.

Kuului sitten käsky pyörille, ja niin painuimme taivalle, minun kannatella joukkueen "häntiä". Vähän matkaa ajettuamme huomasi kauhukseni olevani ilman kivääriä ja huusin: "Joukkue seis." Käänsin samassa pyöränsarvia takaisin päin ja aloin polkea nyt monta kertaa lujempaa. Joukkueenjohtaja huusi perääni ihmetellen outoa käytöstäni, mutta huitaisin vain kättäni ja vastasin: Hetkinen vain! Tien varressa tapseja selvittelevä viestivänrikki joukkoineen kääntyi seuraamaan moista menoani luullen varmaankin siinä lähetin kiidättävän tärkeää sanomaa komentajalle. Äskeisellä ateripaikalla hyppäsin lennossa pyörältäni nojaamaani koivunrunkoa kohti ja — siellähän se oli ja nojasi kaikessa rauhassa korvaansa puunrunkoon. Minun uskollinen "morsioni pystykorva" siinä nollapiippuineen säteili auringossa, eikä kukaan ollut havainnut siihen sivumennen "rakastua" ja viedä sotaheilaa mennessään. Jälleentapaaminen oli tuttavallinen, ja puristin sen tukkia riemulla. Olin sen saanut vasta äsken asetäydennyslähetyksestä vanhan "vintohkan" tilalle, joka heitti jo niin paljon, että nurkan takaa olisi osunut.

olimme kuumia vielä molemmat, mutta silloin hän oli sanonut saman minulle, ja se kummassakin tapauksessa oli totta. Pelotti! Poikia jännitti liikaa! Mutta kyllä siinä tuli hyvä Jumalakin mieleen, kun ensimmäiseen kranattikasteeseen jouduttiin. Pelko on luonnollinen ilmiö jokaisessa normaalissa ihmisessä ja se oli koetettava voittoa. Se voitettiin siten, että pelkoon totuttiin.

Vastaamme tulleet tiedustelijat kertoivat käyneensä kilometrin päässä, missä totesivat joitakin bunkkereita, joten lähdimme taas pyörillä matkaan. Tuskin olimme viittäkymmentä metriä rullanneet alamäkeä, kun oikealta rästähti kp.tuli muutaman metrin päästä kohti joukkueen häntäpäätä. Väijytys! Suistuin samassa pyörältäni ja kierähdin tien vasemmalle puolelle ojaan. Vasenta nilkkaani särki armottomasti. Se vääntyi siinä kaatuessani, mutta sitä ei nyt ollut aika ajatella. Samassa ojassa muhisi koko joukkueemme, jonka konetuliaseet kertasivat saman säkeen yhä uudelleen, väijytyksen järjestäjien muonavahvuuden sitä mukaa vähentyessä. Omalta kohdaltani heitin pari "rupikonaa" tien toisella puolella tiukuttavalle, vanjan kp:n vaimentamiseksi, ja se tehosikin.

Seurasimme nyt tiiviisti viivytäjien kintereillä ja pidimme yllä kovaa tulta. Kiersimme oikealle, pois maantieltä, minkä oletimme miinoitetuksi ja sitä se tosiaan olikin, kuten perässämme tulevat pioneerit sen myöhemmin totesivatkin. Äkkiä loppui takaa-ajomme kuin seinään, sillä saimme vastaamme henkeäsalpaavan tulen, kauempana mäellä olevista bunkkeripesäkkeistä ja ihme oli, ettemme olleet vielä kärsineet menetyksiä pureutusamme pienen kumpareen suojaan pitämään yllä harvaa häirintätulta. Aivan tienposkessa olevasta kivilouhikosta kuului harva, kotkottava ääni, jota ensin sen lyhyistä sarjoista luulimme pk:si, mutta "naapuri" oli intoutunut painamaan peukalollaan liian pitkään ja se paljasti toisen

Juutilaisen komppanian
hyökkäysmaasto Rytysässä.
Taistelu käynnissä

kk:n aseman.

Nyt vänrikkimme laati karttaraportin tilanteesta vietäväksi komentajalle, joka parin kilometrin päässä järjesti pataljoonaa hyökkäykseen. Sain tietenkin tuon lähetin tehtävän suorittaakseni, koska olin osoittautunut "nopeimmaksi polkijaksi" joukostamme, kuten joukkueenjohtaja huomautti. Hän aivan sovinnollisessa mielessä tarjosi konepistooliaan, jos vaikka joutuisin liemeen, sillä vihollispartiot varmaan yrittäisivät katkaista tien selkämme takaa, "likvitoidakseen" meidät, ennen kuin hyökkäys alkaisi. Sanoin, että minulla oli nyt "pystykorvamorsioni" kanssa uusi vahva liitto ja samassa häivyin täyttämään tehtäväni, vaikka turvonnut nilkkani vähän vastaan panikin. Tapasin kapt. Hahtelan (nyk. ev.ltn.) erään kallion suojasta pitämässä palaveriaan komppanianpäälliköiden kanssa ja raporttini vahvisti valmiiksi laaditun hyökkäyssuunnitelman, mitä ohitsemme vyöryvä raskas korohoropatteri lähti ensin toteuttamaan.

Annettuani joukkueenjohtajalle komentajan käskyn sain määräyksen olla yhdysmiehenä oikealla hyökkäävään kapt. "Kauhun" komppaniaan ja niin alkoi kellojemme aikavertaus, sillä klo 14 tasan oli hyökkäys aloitettava. Sitä ennen oli "ranujen" määrä möyrytä 15 minuuttia. Aikaa ei enää ollut hukattavissa ja niin lähdin etsimään

Eräs etulinjan joukkue ylittää pellon Rytysssä ja valtaa vihollisaseman

"Kauhun" yhdysmiestä, jonka piti olla samalla tasolla meidän lähtöasemiin nähden. Tiheässä vitikossa olin vähällä törmätä päin kookkaaseen mieheen, jolle kuitenkin näytti tulevan kiire päinvastaiseen suuntaan. Suikasta ja ruskeahkosta pusakasta tunsin hänet "sovjet" sotilaaksi.

Olin tullut liian kauaksi eteen ja suunnistin nyt jyrkästi oikealle, sormi liipaisimella. Muutaman kymmenen metriä kuljettuani näin kahden miehen tutkivan karttaa erään kiven takana, joista toinen näytti olevan vihollisen aliluutnantti. Kunpa nyt olisi ollut konepistooli! No, otan vangin! Huusin: "Tänne!" ja he astuivatkin muutaman askeleen, mutta kääntyivät sitten salamana ja katosivat suonotkelmassa kasvavan viidakon turviin. Olin huomavini toisen miehistä katoavan liian äkkiä. Ahaa, olin nyt itse heidän armoillaan! Aikoivat vuorostaan siepata minut. Nekin olivat kuulovartiassa olevia vanjoja.

Otin suunnan näistä miehistä suoraan taakse ja sieltä hän se löytyi itse "Kauhukin". Istui kannon päässä hikeä pyyhkien ja kiroten. Eivät olleet edenneet sovitulle rintamatasolle, joten nyt oli kiire ryhmittyä, sillä patteristot alkoivat puhua omaa kieltään. Vertasimme kellojen ajat.

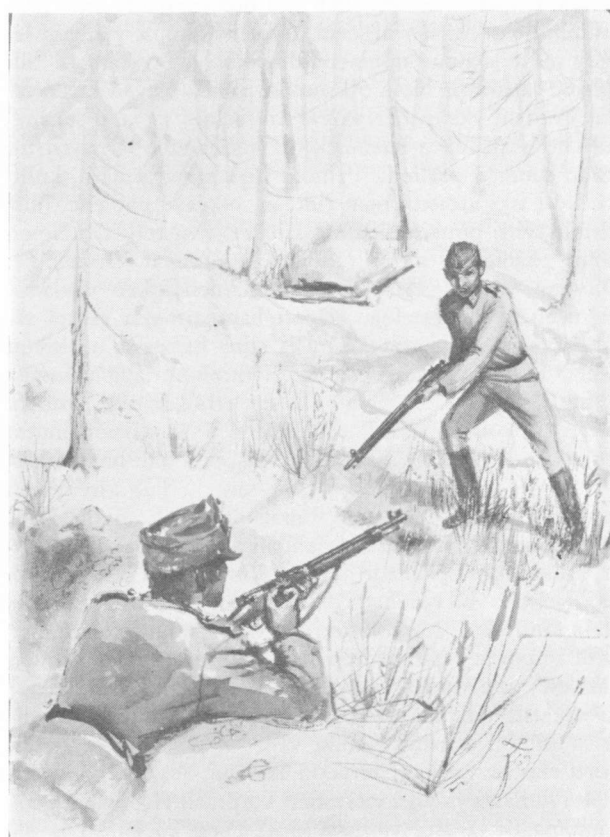
Hyökkäyksen alkamiseen oli enää muutama minuutti ja viimeiset kranaatit iskivät bunkkeriasemiin, kun jo jalkaväen tuli alkoi rätinäänsä. Ehdin nähdä veli-Tomin painu-

van hyökkäykseen komppiansa mukana, ja mielessä liikahti omituisesti. Näemmekö toisemme vielä, sillä tiesin edessä olevan ankarat paikat? Siellä hän syöksähteli kuin saalistava ahma ja kp:stään lähti kiukkuisia sarjoja. Oli tunnettua, että etusensa hän puhdisti, ja aukkoa tuli, missä "Suolaaja-Tomi" liikkui — tämä liikanimi oli annettu hänen murhaavan tarkan tulensa johdosta.

Jääkärijoukkuettamme ei ollut tarkoitus käyttää tässä hyökkäyksessä, mutta enempiä kuulematta oli meidät alistettu 1. komppaniaan niin kauaksi, kunnes vihollinen irtotaisi asemistaan ja rynnäkköön oli käytävä hetimiten. Meidän osaksemme oli jäänyt tien oikea sivusta ja siinä oli kolme vahvaa bunkkeriasemaa, jotka eivät olleet saaneet kranaateistamme painavaa osumaa. Niistä yhdessä oli kk.pesäke, jonka ankara tuli yksin piti meidät aloiltaan. Punoimme juonia sen vaientamiseksi, sillä muuten emme pääsisi eteenpäin rintamahyökkäyksellä. Kuiskasrn joukkueenjohtajalle: "Pst.kivääri!" sillä olin nähnyt pioneerijoukkueella äsken sellaisen, kun he ampuivat miinakenttään aukkoa.

Jääkäri Tankka sai tuon kiväärin hakemisen tehtäväkseen, vaikka hän lähtikin linjasta ilmeisen vastenmielisesti, mitään puhumatta. Vasta myöhemmin saimme tietää syyn siihen. Hänen säärensä olivat täynnä märkiviä paiseita, vaikka emme kertaakaan kuulleet hänen niiden takia valittavan, vaan syrjässä muista hän taukojen aikana koetti niitä parhaansa mukaan lääkittää, pääasiassa pihkalla. Tuossa mieheissä yhtyivät sopusointuisesti korpisoturin parhaat ominaisuudet: kärsivällisyys, peräänantamattomuus ja vahva fyysinen voima. Vaikka kömpelöltä vaikuttikin, niin ei koskaan tuo punakka, harteikas miehen järrikäs jäänyt rinnan mittaa toisista, oli sitten paikat kuinka kuumat tahansa. Siinä mies, joka kulki prenikkojen ansaitsemispaikasta toiseen, muttei koskaan osunut niiden jakopaikoille.

Tankka toi pst.-kiväärin, ja kymmenen panosta oli pio-

neereilla antaa mukaan, mutta sen teho oli ihmeellinen. Kolme kertaa saimme pesäkkeen vaikenemaan ja arvelimme, että enemminkin siitä bunkkerista miehet loppuvat, kuin meiltä panokset, mutta mitä vielä. Yrittäessämme lähestyä heittämään kevyttä kasapanosta taikka käsikranaattia, kotkotti kohta pesäke kuuman ryöppynsä ja oli kiireesti etsittävä maastosuojaa. Saimme kuulla, että hyökkäys oli juuttunut kohdaltamme paikoilleen, sillä molemmat sivustat olivat vyöryttäneet vihollisasemia potero poterolta, eikä siis ollut enää muuta kuin tämä sillanpääasema niillä hallussaan.

Joukkueellemme selvisi, että tehtävämme ei ollut ainoastaan olla mukana hyökkäyksessä, vaan meidän oli tuhattava vihollisasemat, jos mieli saada sen puolustajat heitetyksi taaksepäin. Olimme saaneet eittämättä tämän rintamanosan vaikeimman tehtävän. Punoimme juonen ja päätös oli, että kaksi ryhmää lähtee koukkaamaan oikealta, päästäkseen bunkkerien taakse ja toiset pitävät yllä kovaa tulta, antaakseen sen käsityksen, että nyt sitä tullaan tästä suoraan koko porukalla. Pst.kivääristä ammuttiin viimeinen panos, mutta niinpä yhtäkkiä oli vastustajamme k:kin vaiennut, sillä lähetti Hokkanen nousi polvilleen houkutusuhriksi. Tuskin hän kerkisi heittäytymään, kun konepistoolisarja ryöppysi suojamättäessä. Samassa me koukkaajat aloimme irroittautua ketjusta ja pääsimmekin huomaamattomasti kuivaa noron pohjaa myöten tekemään saarrostuksen ja kapusimme nyt rinteitä ylös, vänrikkimme etunenässä. Samassa räsähti vasemmalta pikakiväärisarja. Olimme täysin yllättyneitä, sillä niin hyvin oli bunkkeri naamoitu rinteeseen, emmekä olleet havainneet siitä enemminkin ammutun.

Saarrostuksemme oli havaittu ajoissa, mutta tuli oli avattu vastaamme hetkistä liian aikaisin, sillä makasimme nyt mäen rinteessä kuolleessa kulmassa ja pk.suihkut suhahtelivat hivenen yli päämme, tavaten pari kertaa reppuani, missä milkkipurkki tuntui saaneen vuotoja. Hivutimme ketjuamme vähitellen yhä oikeammalle, jotta pääsisimme bunkkerien niskaan. Niin pääsimme ylängön lalle, josta avautui tasainen mustikkatyyppin kangas. Silloin se tapahtui! Noin 50 metrin päässä olevan kiven takaa avattiin yksinäinen kiivas kiväärituli ja kuin salamana kiiti ruskahtava haamu kohti ketjuamme ja näytti tulevan suoraan päälleni. Painoin liipaisinta ja näin, kuinka luoti iski arojen pojan rintaan, oikealle puolelle, mistä purskahti punaista. Samassa hän ojensi reikärähtäimen kohti päätäni ja tuona tuokiona kohtasivat katseemme. Olimme tuttuja! Hän oli ensimmäinen äsken vitikossa kohtaamani tiedustelija. Hänen hampaattensa raosta särähti omituinen, karmeaa ääni ja siinä katseessa oli kivun tunnetta, vihaa ja katkeruutta, toivottomuutta ja hämmästyttä. Ihmettelyä ehkä sen johdosta, että hän näki, kuinka vedin liipaisinta, tein latausliikkeen toistamiseen, mutta aseeni oli mykkä. Ja sääliä sen takia, että hän näki kalpeat, hikiset kasvoni ja lopettaisi minut. Tuijotin hänen aseensa piippua. Hän veti liipaisinta — n...nyt! Mutta mitä ihmettä? Näin hänet vieläkin siinä samassa asennossa, syöksymässä päälleni ja hänenkin aseensa oli — mykkä. Kohtalo oli pitänyt meidät tasa-arvoisina. Elimme vielä kumpikin. Mitä varten me tappaisimme toisemme? Olin ampunut ensimmäisen kerran ihmistä, jonka silmien katseesta olin saanut lukea, miltä se tuntuu. Niistä kuvastui takaisin oma katseeni, — kun elämä loppuu... Kuivilta huuliltani suhahti: "Ruki vehr — tavarits —!" Hän yritti nostaa vasenta, tervettä kättään, jossa oli kivääri, mutta samassa yskähti vierestäni korpraali Haanpään puoliautomaatti ja osui vastustajaani. Tuon kookkaan ja ul-

jaan soturin ryhti pakostakin kumartui ja kuin apua anoen hän tuskaisesti katsoi minuun. Takaamme polvilleen nousut jääkäri Valto päästi ylitseni konepistoolisarjan uhrimme päähän ja kun veri tulvahti hänen silmilleen hän syöksyi salamana ylitseni lähetti Tuurin niskaan ja vaipui maahan käsillään sammalia haroen.

Aseveljeni olivat liian herkkiä toimimaan. Tuo vanja olisi mielellään antautunut, haavoituttuaan, sillä varmaan maine oli kantautunut, että me pitäisimme vihollisenkin haavoittuneista hyvää huolta.

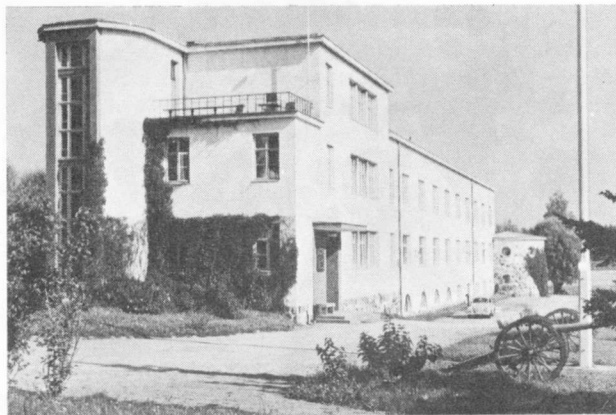
Olin menettänyt tuossa "vihollisessani" jotakin ja samassa olin kasvanut mittaa sisäisesti. Pystyin tekemään uuden arvion koko tästä mielettömästä tappamisesta. Aseeni nohtuminen aamulla oli ollut enne. Olin itse vielä elossa. Koko äskeinen tapahtuma oli kiitänyt muutamassa sekunnissa menneisyyteen, mutta tunsin itseni vanhentuneeksi. Puristin kiitollisena aseeni tukkia, sillä sen suu ei tahtonut kutsua tuota vihollissoturia tuntemattomaan, toiset aseet sen tekivät. — Syy, ettei aseeni toiminut johtui siitä, että lipasjousi oli ryömiessäni auennut ja patruunat pudonneet pois. Kokoilllessani patruunoita ja ladatessani asetta, tavoitin vänrikkimme merkitsevän katseen. Ajatteli kai, että sama mies, joka nohti ensin aseensa, oli ladannut sen vain yhdellä patruunalla — tulilinjassa! Tästä katseesta kiivastuin ja ammuin koko lipaan tyhjäksi bunkkerin taka-aukkoon, josta tuli kivääritulta. Näin joukkueenjohtajan kasvoilla hyväksyvän ilmeen ja samassa syöksyin bunkkerin suupuolelle, korp. Rasilaisen tukkiessa kiivaalla kp.tulella yritystäni.

Vasemmalta kuului kovaa kirousta ja huuto: "Ei täällä ole enää vanjan iikkaakaan." Mies nousi seisomaan ja alkoi kävellä kohti bunkkeria, joka oli äsken heitetyn kasapanoksen jälkeen äkkiä vaiennut. Mies oli pistin-Hokkanen, urhea lähettimme, joka piteli puoliautomaattiaan piipusta kiinni ja huiatoi sillä pusikkaa huutaen: "Tulkaa pojat perästä." Varoitin häntä, mutta samassa räsähti bunkkerin suulta pitkä sarja ja lähettimme retkahti selälleen, yläruumis melkein poikki pk.suihkusta. Nyt en enää arvellut, sillä tuo uhri oli liian kallis ja rehti. Tuntui siltä, että oli suorastaan raukkamaista tappaa rauhallisesti kävelevä mies. Kurkistin varovasti bunkkerin sivuaukosta, jossa näin liikettä ja pudotin molemmat jäljellä olevat "rupikonnat" sisään. Syöksyin samassa miehistöaukolle, mutta ketään ei tullut ulos, kun jymähti. Paikalle tuli muutamia ryhmäni miehiä, kun kuulimme bunkkerista vaimean laukauksen, minkä jälkeen oli hiljaista koko tienoolla. Tehtävämme oli osaltamme täytetty. Savun bunkkerista hälvettyä, havaitsimme viholliskapteenin pitäneen puoliaan viimeiseen saakka kolmen miehensä kanssa ja jäätyään yksin haavoituneena, päättänyt päivänsä naganillaan. Hän puristi vielä toisella kädellään pikakiväärin tukkia, ja toisesta oli juuri kirvonnut revolveri. Totesimme, että kyllä se oli vähintään kapteenin arvoinen, joka pystyi pistin-Hokkasen nitistämään.

Toisten evakuoitessa sotasaalista, joista arvokkain oli kapteenin nagan-pistooli ja josta melkein tapeltiin, kuka sen saisi, etsin minäkin jotain ja onnistuin löytämäänkin. Juuri siitä kohdasta, mistä murtautumista yrittänyt vastustajani oli viimeisen syöksynsä aloittanut, löysin kolme täyttä patruunaa. Oliko enää sattumaa, että myöskin tuolta arojen pojalta olivat patruunat pudonneet ja ase tyhjä, sillä hän ehti ampua vain kerran syöksyessään minua kohti. Kyllä siinä olivat tarkoituksella voimakkaammat sormet pelissä. — Kun astelimme havuilla peitetyn lähettimme parien jäljessä, kaikuiivat korvissamme vielä hänen viimeiset, rohkeat sanansa: "Tulkaa pojat perästä!"

Sotasairaalan arkea

Tuusulan
päälystökoulu oli
sotasairaalana

HEINÄKUUN valoisa aamu oli koittanut, herätessäni oudosta unesta. Tajuntani oli palannut. Mutta missä ihmehen majassa olenkaan? Joku vaikeroi äänekkäästi vieressäni, mutta miksi?

Ajatusten harhaillessa vaisuina ilman päämäärää epäilin jo koko valveilla oloani. Ehkä olen sittenkin unessa, mitä tämä voisi muutakaan olla. Mutta mitä on tuo kummallinen tunne, missä ovat jalkani? Jotain on tapahtunut, eihän tämä voi olla unta.

Mieleeni palautui verkalleen eräs tapahtuma. Olimme olleet partiomatkalla vihollisen puolella. Muistan kuinka siellä ammuttiin ja allani räjähti — verta, nokea, joku tuskissaan vaikeroi allani, — näihin mietteisiin nukahdin.

Heräsin, kun käteeni kosketettiin ja tunsin jonkun puhuttelevan minua. Mutta ihmeellistä, kuinka ääni kuulosti tutulta. Pettävätkö silmäni — näenkö vain haavekuvan, harhailevan katseeni tavoittaessa vihdoin viehkeästi hymyilevän neidon.

Tuo hymy palautti minut vihdoin todellisuuteen, oli uskottava että vieressäni oli entinen koulutoverini Aini Harjula. Tultuaan vakuuttuneeksi, että tunsin hänet, sain kuulla totuuksia. Katkeria totuuksia. Hän kertoi minun olevan vaikeasti haavoittuneen ja että olen kenttäsaaralassa, jossa hän on työssä lääkintälottana. Jo vuosia oli kulunut viime tapaamisesta, mutta ei hän sittenkään olisi toivonut tapaamista juuri täällä. Sain kuulla lisää tilastani, josta siinä vaiheessa tiedettiin, että pienempien kolhujen lisäksi luoti oli osunut selkärankaan, josta on seurannut selkäytimen vioittuma ja alaruumiin täydellinen halvaantumisen. Siinä olikin Jobinpostia kerrakseen ja arvata saattaa, ettei mielenviire ollut parhaimmillaan.

Muistikuvani kohtalokkaasti päättyneeltä partioretkeltä alkoi selkiintyä. Partiomme kuului III/JR 25:teen ja tehtävämme oli väkivaltainen tiedustelu vihollisasemien selville saamiseksi. Ylitimme rajalinjan Vainikkalan lähistöllä kolmantentoista päivänä heinäkuuta 1941 ja onnistuimme vaikeuksista pääsemään kilometrin verran rajan taakse, jossa pahaa aavistamatta törmäsimme vihollisen

pikakivääriin ja näin tapahtumien ketju pääsi irralleen — kohtalokkain seurauksin.

Yksi luoti oli aiheuttanut elämänmenossani täydellisen muutoksen. Erinomainen fyysillinen kuntoni oli hetkessä haihtunut Vainikkalan tuuliin ja nyt makasin liikkumattomana juuri valetussa kipsivuoteessa. Kalsea totuus tapahtuneesta alkoi painaa mieltäni, mutta syvempään mietiskelyyn ei kenttäsaaralassa ollutkaan aikaa. Kipsin kuivuttua oli näet sairaalajunakin Melkkolan pysäkillä.

Junamme oli pysähtynyt erälle asemalle. En tiennyt mihin, eikä ollut tarpeellistakaan tietää. Kun matkaa varten annetut morfiiniviiivat vaikuttivat parhaillaan, oli herttaisen yhdentekevää missä olimme. Kysyin kuitenkin junan lähtiessä sairaanhoitajaltamme: "Missä me olemme?" Hän vastasi: "Pysähdyimme Kaipiaisissa ja nyt lähdetään".

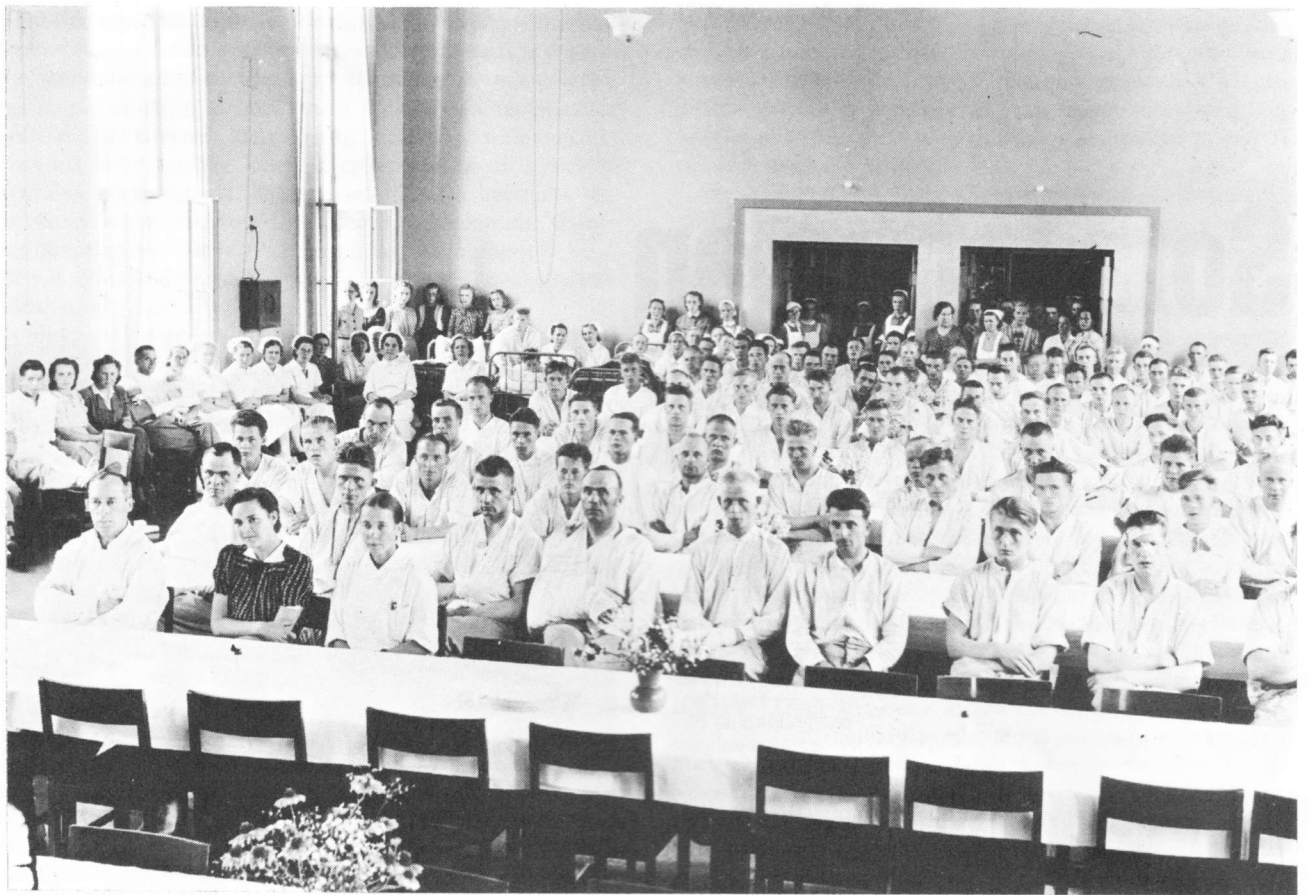
Kaipiainen — sehän oli kotiasemani ja nytkö vasta sain tämän tietää. Niin — junaa ei voinut pysäyttää kuin hevosta ja kotiasema jäi taakse. Jäi vuosikausiksi.

★

Sen aikuinen Suojeluskuntain Päälystökoulu Tuusulassa oli kaikessa kiireessä muutettu sotasairaalaksi. Sain kunnian rintamalla haavoittuneista ensimmäisenä potilana päästä sisään tuohon upeaan rakennukseen. Hetki oli tavallaan mielenkiintoinen, sillä tämä oli ensi kerta elämässäni kun jouduin sairaalaan. Tapahtumien kulku oli edennyt niin nopeasti, etten ehtinyt edes miettiä mennäkö sairaalan vai ei — kun olin jo siellä.

Pysin jo siinä määrin valveilla, että pystyin antamaan henkilötietoni. Viehkeät vastaanottajani vaikuttivat väsyneissä silmissäni kerrassaan enkeleiltä. Kun he vielä herttaisen uskottavasti rohkaisivat masentunutta mieltäni — ei ensi vaikutelma sairaalasta ollut mitenkään vastenmielinen. Päin vastoin lievä optimisismi pilkahti esiin — mutta pilkahti liian aikaisin.

Lähipäivinä tajuntani selkiintyi, pystyin ajattelemaan, mutta en liikkumaan, vain vaivoin sain käsiäni liikutel-

Sodanaikainen
viihdytystilaisuus
keuhkotautiparantolassa

Itsenäisyysjuhla
invalidisairaalassa
sodan aikana

tua. Mielentila noina päivinä lähenteli nollapistettä ja sairaalan ylilääkärin professori Nylanderin lausunto tilastani sammutti viimeisenkin toivonkipinän. Perusteellisen tarkastuksen jälkeen hän näet sanoi: "Tämä on niitä kaikkein vaikeimpia haavoittumistapauksia, mutta tässä vaiheessa ei voida tehdä muuta kuin odottaa. Katsotaan nyt ensin puoli vuotta kuinka tilanne kehittyi."

Puoli vuotta — ensin puoli vuotta, sanat pyörivät mielessäni, kas siinä oli miettimistä yhdeksi päiväksi.

Päivästä toiseen jatkunut tuijotus valkoiseen kattoon, ei liioin tuonut lohtua harmaaseen arkeen. Kun vielä kipsivuode kaikessa kovuudessaan alkoi synnyttää makuuhaavoja, olikin kärsimysten alkutaival viitoitettu.

Hyökkäyksen alkaminen rintamalla tuntui pian sairaaloissa ja niinpä elokuun puolivälin tienoilla sairaalamme alkoi täyttyä. Yleisenä ilmiönä tuon ajan haavoittuneiden keskuudessa oli varsin toiveikas mieliala sodan lopputulokseen nähden. Monet jopa harmittelivat sitä, kun joutuivat täällä toimettona makaamaan, toisten samaan aikaan suorittaessa historiallista tehtävää, työntäessä vihollista pois omalta maaperältämme. Tapahtumien kulku rintamalla kehittyi niin nopeasti, ettemme puutteellisen uutispalvelun vuoksi pysyneet ajan vauhdissa mukana.

Aina hyvän tuulinen osaston lääkärimme yritti parhaansa mukaan pitää meitä ajan tasalla. Niinpä eräänä aamuna elokuun loppupuolella hänen saapuessaan huoneeseemme, hän hyvän huomenen sijasta huudahti iloisena ovelta: "Viipuri on vallattu". Tämä oli mieluista kuultavaa, mutta valitettavasti tieto oli ennen aikainen, kaupunkia ei ollut vielä vallattu. Muutaman päivän kuluttua, lieneekö ollut elokuun viimeinen päivä, lääkärimme tullessa kierrokselleen hän hyvän huomenensa jälkeen sanoi: "No pojat, mitä kuuluu?" Olimme sinä aamuna radiosta saaneet tietää Viipurin valtauksista, minkä johdosta eräs potilaamme loihe lausumaan lääkäriille: "No kuuluuhan sitä — Viipurikin on taas vallattu". Lääkäri yhtyi nauruun siinä kuin muutkin ja valtausuutinen tuntui olevan kaikille mieleen.

Potilastulva kasvoi syksyn kuluessa siinä määrin, että yhä uusia järjestelyjä oli suoritettava haavoittuneiden sijoittamiseksi. Niinpä osa sairaalamme potilaista siirrettiin syys—lokakuun vaihteessa Tuusulan järven toisella puolella olevaan Järvenpään emäntäkouluun. Tämäkin koulu oli muiden mukana otettu sotasairaalakäyttöön.

Ne muutamat viikot, jotka olin "emäntäkoulussa", toivat miellyttävää vaihtelua sen aikuisen elämäni arkeen. Suhteemme hoitajien kanssa oli erinomainen, mikä piti mielialaa virkeänä. Kun osastonhoitajattaremmen eräänä iltamyöhänä kantoi kenttäsaaralasta saakka harminani olleen kipsivuoteen kaikessa hiljaisuudessa ullakolle, oli mielessäni kuin juhlan tuntua. Olin päässyt siitä piinapenkistä eroon, vaikka emme olleet puuhallemme lääkärin suostumusta saaneetkaan. Päätimme näet yhteisymmärryksessä hoitajattaremmen kanssa noudattaa vanhaa sääntöä, jotta: "ei oikeutta maassa saa, ken itse sit ei hanki".

Kohtalo piti kuitenkin lukua siitä, että mielihyvän joukkoon sekoitettiin tarvittaessa myös surua. Kenttäpostin tuoma viesti kertoi korutonta kieltään; veljeni oli kaatunut Syvärillä. Yhden veljistäni kaatuessa jo talvisodassa, tämän kertainen menetys tuntui tyrmistyttävältä.

En osannut vielä tuolloin aavistaa, ettei tämäkään viesti ollut viimeinen. Kuten jalempänä ilmenee, vielä kolmaskin isku oli kestettävä. Sodankäynnillä oli oma karu lakinsa, joka ei kaikissa kohdin myötäillyt syvällä ihmismielessä eläneitä toiveita.

"Koulumme" lääkäri tri Sucksdorff oli kovin ystävälli-

nen, ja hän yritti saada minut sellaiseen sairaalaan, jossa täydellisin välinein olisi mahdollisuudet perusteelliseen tutkimiseen ja tarvittavaan hoitoon. Hän jo tuossa vaiheessa näki, ettei pelkkä odottaminen johda tulokseen vaan kirurgisiin toimenpiteisiin olisi ryhdyttävä. Tuona aikana oli kuitenkin tungos sairaaloihin pahimmillaan ja niinpä kävi, että minut siirrettiin, mutta — takaisin päällystökoululle.

Täällä oli jo tuttuja ennestään, mutta pian tuloni jälkeen syntyi varsin mielenkiintoinen tuttavuus. Poissaollessani tähän sairaalaan oli saapunut lääkitälottana presidentti Svinhufvudin tytär ja jouduin samalle osastolle missä hän oli työssä. Kun olin todennäköisesti sairaalamme vaikeimmin haavoittunut potilas, hän otti kuin sydämen asiakseen hoivalla minua parhaansa mukaan. Hän hoitikin tehtävänsä tunnollisesti — olisin puolestani tyytynyt vähempäänkin huolenpitoon. Tuskin olen elämänsäni uutterampaa henkilöä tavannut kuin mitä hän oli, hän teki todellakin paljon potilaiden hyväksi. Loputon uurastus kuitenkin kostautui hänelle, niinkuin kuulin myöhemmin, hän oli ylirasituksen vuoksi itsekin sairastunut joutuen sairaalahoitoon.

★

Joulu läheni ja — makuuhaavat laajenivat. Emäntäkoulun aikuinen mielenvirkeys oli tipotiessään. Nuo kämmenen laajuiset haavat nostivat kuumetta, mikä pysytteli viikosta viikkoon yllättävän korkealla. Tilani oli arveluttavasti huonontunut ja vihdoin joulun ollessa ovelta kuume oli tehnyt tehtävänsä — aloin menettää tajuntaani. Sain myöhemmin tietää, että olin jo siirretty siihen huoneeseen josta "lähdetään". Hoitavat lääkärit olivat pitäneet siinä vaiheessa tilaani toivottomana, odotettiin enää hetkeä — jolloin siirtyisin sen rajan yli, josta ei ole paluuta. Jouluaatto meni muiden päivien mukana tietämättäni ohitse ja oli päästy itse juhlaan, joulupäivä oli koittanut. Ensimmäinen sairaalajouluni.

Tuona juhlapäivänä tajuntani oli palannut, joskin hämärtyneenä. Se ei kuitenkaan merkinnyt sitä, että tilassani olisi tapahtunut käänne parempaan, mutta antoi tilaisuuden sairaalamme sotilaspastori Aaro Nikalin saapua luokseni. Olin tutustunut häneen hänen aikaisemmillä käynneillään, joten siinäkin tilassa tunsin joulusanoman tuojan. Voimani eivät riittäneet keskusteluun, mutta nautin hänen toimestaan Herran ehtoollisen ja kuuntelin hänen sanomaansa joulusta.

Oli hänellä muutakin sanottavaa kuin mitä varsinainen joulun evankeliumi käsitti. Varmistautuen ensin siitä, että ymmärsin hänen puheensa, sain kuulla seuraavat sanat: "Teidän päivänne ovat luetut".

Tuo lause jäi pysyvästi mieleeni, ymmärsin siinäkin tilassa sanojen tarkoituksen ja sanoma olisi joissakin olosuhteissa varmaan ollut järkyttävä uutinen. Järkyttävä siksi, kun tiedämme kuinka vaikeata ihmislapsen on yleensäkin luopua tästä elämästä. Varsinkin nuoruutensa päivinä. Tuona hetkenä sanoma ei kuitenkaan tullut yllätyksenä, sillä olinhan jo joulua edeltäneenä vaikeana kautena sisimmässäni vakuuttunut siitä, etten jaksaisi enää kauankaan käydä taistelua haavoittumisen seurauksena syntyneitä häiriötiloja vastaan. Siihen mennessä lähes puoli vuotta kestänyt vaikea sairaustila oli kuluttanut voimavarani miltei loppuun.

Todennäköisesti seuraavana eli tapaninpäivänä jälleen alkaneesta tajuttomuustilasta muodostui pitkällinen, sillä tammikuu oli jo hyvässä menossa palatessani jälleen "takaisin elämään". Vastoin kaikkia odotuksia oli tapahtu-

nut "paluu", — mutta miksi kaikki on niin vierasta, kaukaista, missä olenkaan?

En herännytkään Tuusulan Päälystökoululla vaan Helsingin tuberkuloosisairaalaan, johon olin tietämättäni siirretty. Päälystökoulua tarvittiin muihin tarkoituksiin, minkä vuoksi potilaat oli siirretty — niin, enpä tiennytkään siirrosta muuta kuin että löysin itseni tuberkuloosisairaalaan.

Muistikuvani mukaan minua hoivaili joku, jolle yritin puhua joulusta. Ei hän kuitenkaan uskonut vaan sanoi, että johan loppiaisenkin on mennyt. Eikä hän uskonut sitäkään, kun väitin olevani Päälystökoululla. Puhui vain itsepintaisesti tuberkuloosisairaalaan. Tarvittiin muutamia päiviä ennen kuin totuus alkoi valjeta ja lopulta oli uskottava, että hoitajani oli oikeassa.

Elämänlankani ei ollut sittenkään vielä lopullisesti katkenut, vaikka monen monta säiettä oli jo poikki. Makuuhaavat olivat yhä laajentuneet, mutta kuume oli selvästi laskenut joulua edeltäneistä huippulukemista. Lääkärimme tri Meyer pyöritteli päätään nähdessään valtavat makuuhaavat, ehkä olisin pyöritellyt itsekin — jos olisin jaksanut.

Vaikka elämän syke tuona aikana olikin pohjalukemissa, niin kaiken harmauden keskellä se sittenkin sykki. Omasin kenties-synnyttäisenä lahjana jonkinlaisen määrän tahdonvoimaa, joka oli omiaan avuksi silloin kun kaikki muut avut oli loppuun käytetty. Kun vielä emäntäkoulun aikainen osastonhoitajattaremmeni Astrid Aschan kävi rohkaisemassa alas painunutta mieltäni, alkoi jo lähes sammumaan päässyt toivon kipinä uudelleen hehkua.

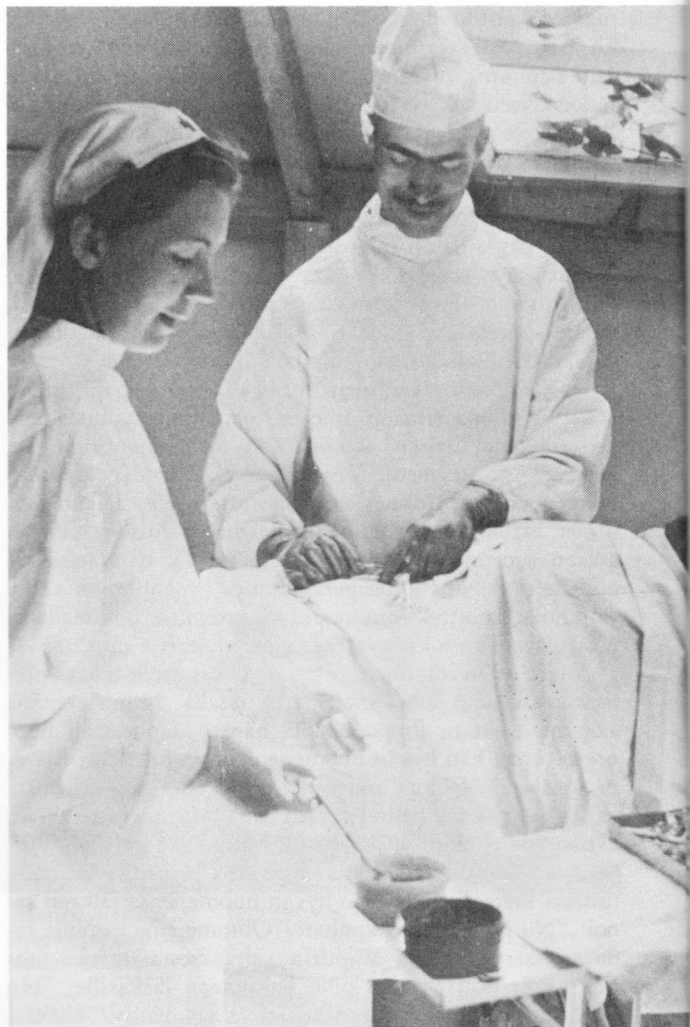
Vaikka lähiviikkojen aikana selvästi piristyiinkin, en tuntenut oikein viihtyvänä tässä talossa. En tiennyt miksi, ei hoidossakaan ollut moittimista, en vaan osannut sopeutua näihin puitteisiin. Muistelin kaihoten emäntäkoulun aikaista miellyttävää kautta ja toivoin hiljaisessa mielessäni siirtoa jonnekin muualle. Tuo ajatus pyöri mielessäni yöt ja päivät ja vaikka en kaipuustani kenellekään maininnut, niin ihmeellistä, toiveeni toteutui.

Helmikuussa tapahtui siirto Viikkiin Malmin lähistölle, jossa yliopiston maa- ja metsätieteelliselle tutkimuslaitokselle valmistunut rakennus oli otettu sotasairaalakäyttöön. Tämä tilapäissairaalamme oli tarkoitettu lähinnä toipilaita varten, mihin ryhmään en suinkaan kuulunut, mutta tunsin silti joten viihtyvänä täällä.

Kuume oli jo kokonaan jäänyt ja täällä ryhdyttiin makuuhaavojakin tosimelessä hoitamaan. Muun hoidon ohella päivittäiset lämpimät ammekylvyt pysähdyttivät vihdoinkin näiden kiusallisten haavojen laajenemisen. Mutta muita murheita oli vielä riittävästi harminani. Uusina häiriöinä alkoivat tahdostani riippumattomat tuskalliset lihaskouristukset, joiden aiheuttajana oli haavoittumiskohdassa selkäydintä painava rustottuma, kuten myöhemmin ilmeni. Kädet tuona aikana liikkuvat jo normaalisti, mutta alaruumis oli edelleen täysin liikkumaton.

Tulevaisuus ei näyttänyt lupaavalta, enkä rohjennut edes vakavissani sellaista ajatella. Tosin joskus ollessani kyllästynyt jatkuvaan selälläni makuuseen, toivoin mielessäni päästä sellaiseen kuntoon, että voisin joskus edes hetkeksi istua. Kohtalo oli opettanut käyttäytymään — vaatimukset eivät enää olleet suuren suuret, mutta sellaisenkin toteutuminen näytti epätodennäköiseltä.

Kenties kaikissa sotasairaaloissa, myös täällä kiinnitti huomiota hoitohenkilöstöön kuuluvien lääkintälöytien määrä. Heitä oli täällä nähtävästi enemmän kuin varsinaisia sairaanhoitajia. Jos näin jälkikäteen jonkinlaisen kokemuksen perusteella sallittaisiin arvioida lääkintälot-

tien työn merkitystä sodan aikaisessa sairaanhoitotyössä, niin tuskin voimme liiaksi korostaa heidän osuuttaan. Varsinaisen sairaanhoitajakunnan rinnalla he suorittivat vapaaehtoisesti valtaisan työmäärän, jonka työn arvon kaikessa laajuudessaan osaavat ennen kaikkea sen aikaiset sotapotilaat riittävän korkealle arvostaa.

★

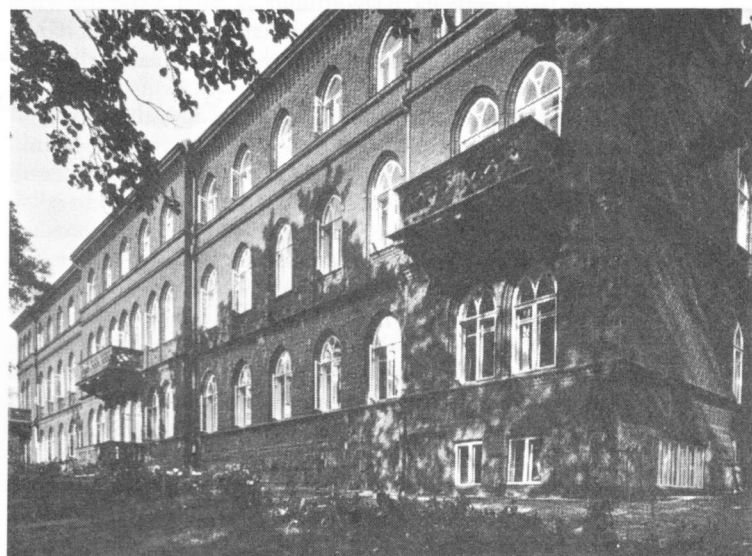
Tuli kevät. Vasta puhjenneiden koivun lehtien tuoksu synnytti koti-ikävän. Tunsin sellaista vasta ensi kertaa koko sairausaikanani, eikä sitä tunnetta noin vaan voinut karkottaa. Asiaa pahensi ehkä vielä se, että tiesin olevani sidottu sairaalaan — kenties loppuikäseni. Mutta kaikista tuskallisinta oli kestää jo mainitut lihaskouristukset, jotka voimistuivat viikko viikolta. Pidin ihmeenä, että luustoni kestivät nuo rajut, melkein pä kello tarkkuudella uusiutuvat kouristukset. Jo tuon riipaisevan kramppihetken odotus rasitti henkisesti tavattoman paljon, eikä näin olen yö-unesta viikkokausiin päässyt juuri kiinni.

Kun riittävän kauan puhuin ja pyysin päästä johonkin oikeaan sairaalaan, niin vihdoinkin lääkärimme tri Haltia suostui soittamaan Sotasairaala I:n ylilääkäri professori F. Langenskiöldille. Puhelinkeskustelun tuloksena oli, että jo samana aamupäivänä sairasauto tuli noutamaan minua Helsingin Diakonissalaitoksen sairaalaan, jossa kaksi yksityisosastoa oli otettu sotasairaalakäyttöön. Tuo muuttopäivä oli yksi niitä harvoja ilonhetkiä sairaala-ajaltani.

Leikkausta suoritetaan
sotasairaалassa

Helsingin Diakonissalaitos,
joka Talvisodan aikana
järjestettiin sotasaairaалaksi.
Tämä sairaalalaitos kärsi
ankarista ilmapommituksista,
joissa mm. 21. 12. 39 vaurioitui
n. 300 huonetta

Pian tuloni jälkeen prof. Langenskiöld, josta olin kuul-
lut paljon kerrottavan, tuli suorittamaan tarkastusta. Hän
oli hyvin mieteliäänä tarkastuksen jälkeen, mutta sanoi:
"Minä otan Teidät omaan hoitooni ja hoidan tämän jutun
loppuun saakka". Tunsin henkisesti suurta huojennusta
näiden sanojen jälkeen, vaikka mitään muuta ei ollut vielä
tehty. (Myöhemmin, noin puolentoista vuoden kuluttua,
jolloin oli takana jo lähes kymmenkunta leikkausta, pro-
fessori kertoi tästä ensi tapaamisesta. Hän sanoi olleensa
vaikean ratkaisun edessä, eikä uskonut silloin onnistumi-
seen, vaan kokeilumielessä päätti ryhtyä tehtävään käsik-
si. Hänellä oli kannustimena se, että oli aikaisemmin
hoitanut yhden, monia leikkauksia vaatineen lähes saman
laatuisen tapauksen.)

Ensimmäinen sairaalavuosi oli täyttynyt. Vuosipäivää
seuraavana, eli 14 päivänä heinäkuuta 1942 professori
suoritti ensimmäisen leikkauksen. Tämä leikkaus merkitsi
alkua siinä kehityksessä, jossa tilani alkoi hyvin hitaasti
korjautua.

Seuraavana leikkauskohteena oli halvauksen aiheutta-
nut murtumakohta selässä, selkäydintä koskettava leik-
kaus, mutta heikon yleiskuntoni ja makuuhaavojen
vuoksi professori ei ryhtynyt operoimaan — kuntoa oli
ensiksi kohennettava.

Ei ollut epäilystäkään etteikö siitä lähtien tehty kaikki
mitä tehtävissä oli. Neljän kuukauden kuluttua, eli joulu-
kuun alkuun mennessä oli tapahtunut se mitä en vielä
kevällä uskonut tapahtuvaksi. Viimeinenkin makuuhaa-
va oli parantunut umpeen. Siinä ohessa mielialakin jäl-

leen virkistyi, tunsin itseni jopa onnelliseksi kaikkien nii-
den koettelemusten jälkeen, jotka olin joutunut koke-
maan. Vaikka alaruumis olikin edelleen liikkumaton,
kuntoni oli siinä määrin kohentunut, että leikkaukseen
voitiin ryhtyä.

Professori Langenskiöld kysyi mielipidettäni leikkauk-
sesta, vaikka hän heti jatkoikin, ettei Teillä ole valinnan
varaa. Ainoastaan leikkauksen avulla on jonkinlainen
mahdollisuus selviytyä. Hän ei voinut taata onnistumista,
mutta piti kuitenkin hyvin mahdollisena sellaista. Kun
vaihtoehtona oli lopullinen menehtyminen — ei valinta
ollut vaikeata.

Joulukuussa 1942 tapahtui tuo ratkaiseva leikkaus.
Leikkaus oli vaikea, sillä murtumakohdan rustottuminen
sekä selkäydinkanavaan kulkeutuneiden luunsirujen pois-
taminen oli vienyt paljon aikaa. Ensi herääminen narkoo-
sista oli joten kuten siedettävää, mutta kahden vuorokau-
den kuluttua kehittyi erittäin kriittinen vaihe. Oli vai-
keata, eikä morfiinikaan pystynyt peittämään niitä riipai-
sevia viiltoja jotka leikkaukskohdassa toistuivat jopa hen-
gityksen tahdissa. Professori itse oli siinä vaiheessa toi-
veikas, ollen sitä mieltä, että koska kestin hyvin sen rat-
kaisevan hetken, jolloin selkäydintä käsiteltiin, kestäisin
myös jälkiseuraukset. "Paljon viivoja (morfiinia) — kyllä
hän selviää!" nämä ohjeet professori antoi eväiksi hoitajil-
le — ja viivoja riitti.

Viikon kuluttua leikkauksesta tapahtui käänne, tilani
alkoi selvästi helpottua. Pahin oli nähtävästi ohii ja elä-
mänhalu sai lisää virikettä. Leikkausta voitiin pitää on-

nistuneena, sillä seuraavana kevättalvena jaloissa alkoi näkyä jo elon merkkejä. Kun olin jo katkerien kokemusten opettamana varautunut siihen, etten pystyisi koskaan omin avuin vuoteesta nousemaan, tuntui pienikin elon merkki jonkinlaiselta ihmeeltä. Olin saamassa elämästä jälleen uuden otteen, mutta vuodetkin kulkivat kulkuaan. Kolmas sairaalavuosi oli alkanut.

★

Ei suinkaan ole samantekevää sairaalassa, millaisia potilaita saa huonetovereikseen. Varsinkin, jos joutuu vuosikautia olemaan vuoteen omana. Muistan lämmöllä monia potilastovereitani, joiden kanssa jaettiin yhteisiä kohtaloita — tosin joskus sentään iloisempiakin hetkiä. Eräs heistä, pastori Johannes Rauhala jäi mieleeni, koska hän oli myös partioiretkellä haavoittunut ja yhtä vaikeasti kuin minäkin. Hän kertoi mm. erään tapauksen, jolloin hänen omatuntonsa joutui varsin harvinaislaatuksella tavalla koetukselle.

Hyökkäysvaiheen aikana jossain Itä-Karjalassa hän oli edennyt muiden mukana ja jonkin paikkakunnan valtauksen jälkeen oli pysähtynyt lepäämään. Pastorimme oli komentopaikalta lähtenyt yksinään tarkastelemaan yksikön toiminta-alueita, eikä ottanut muuta asetta mukaan kuin vyöllä olleen tuppipuukon. Kävellessään polkua hän yhtäkkiä huomasi samaa polkua vastaan tulevan ns. ”puskaryssän”, jollaisia niinä aikoina oli jäänyt selustaan. Vastaantulija, jolla oli kivääri aseistuksenaan ei vielä huomannut pastoriamme, joka lyhyesti polun varteen jonkin puun tai pensaan suojaan. Nyt oli täpärä hetki käsillä, sillä vastaantulija kohdalle tullessaan varmasti huomaisi hänet. Oli hetkessä tehtävä hyökkäyssuunnitelma — hän päätti kohdalle tullen hyökätä vastaantulijan kimppuun, niin ettei tämä ehtisi käyttää asettaan. Aikaa, eikä valinnan varaa ollut.

Suunnitelma oli valmis, mutta vastustajakin oli paikalla. Nopea hirmuinen hyppy vastustajan kimppuun yllätti

aluksi vastaantulijan, mutta pian tämä oli tilanteen tasalla. Asettaan hän ei ehtinyt käyttää — alkoi vimmuttu paini. Vastustaja oli pastoriamme kookkaampi, mutta kenties hiukan kömpelömpi — käytiin armotonta kamppailua elämästä. Sillä kumpikin tiesi, että vain ottelun voittaja jää eloon. Painisääntöjä ei liioin kunnioitettu otteita haettaessa, eikä kukaan ehtinyt tuomariksi kahden soturin kamppaillessa Itä-Karjalan tantereella. Ottelun alkuvaihe painittiin ratkaisemattomana, mutta jatkossa pastorimme kestävyys alkoi päästä oikeuksiinsa. Vihdoin hän vastustajan mennessä selälleen sai niin tukevan otteen, että voi toisella kädellä irrottaa puukon tupesta. Hänellä oli nyt tilaisuus edessään, mutta omatunto sanoi: ”Älä tapa”. Tilanne oli kieltämättä vaikea, mutta pastorimme ratkaisi pakkotilassa asian niin, että ellei hän tapa niin hän tulee itse tapetuksi. Se on sodan armoton laki. Puukko painui vastustajan rintaan. Voittaja sai jatkaa elämäänsä.

Huoneeseemme tuli vuoden 1942 lopulla eräs puhelias soturi. En muista enää nimeä, mutta hän oli haavoittunut polveen. Hän muisti aina uudelle kuulijalleen korostaa kuinka vihollisen tarkka-ampujan luoti oli lävistänyt hänen polvensa. Nuo tarkka-ampujat olivat kuuluisia taidostaan, minkä vuoksi kertojakin näin korostaen halusi osoittaa kuinka lähellä kuolemaa hän oli ollut.

Professorimme tuli tavan mukaiselle kierrokselle ja hänellä oli tapana että uuden potilaan piti lyhyesti kertoa kuinka haavoittuminen oli tapahtunut. Mies kertoi tarinansa, ties monennenko kerran, josta tarkkaavaisena kuunnellut professori jatkoi tähän tapaan: ”Eihän sellainen ole tarkka-ampuja joka päähän tähtää ja polveen osuus. Ette kai sentään kuvittele, että hän tähtäsi Teitä juuri polveen”. En kuullut sen koommin enää tarinaa tuosta tarkka-ampujasta.

★

Vaikka jouduinkin vuoden 1943 aikana useaan otteeseen leikkauspöydälle, oli suurimmat vaikeudet jo takana päin.

Sotapotilaita Diakonissalaitoksen puistossa kesällä 1943. Kirjoittaja, ylikersantti L. Alajääski keskellä rullatuolissa

Professori F. Langenskiöld, joka oli sodan aikana Helsingin Diakonissalaitoksen lääkärinä ja myöhemmin sen ylläkkärinä

Oli ihmeellinen elämys nousta yli kahden vuoden makuun jälkeen pystyyn. Jalat täytyi tosin tukea, mutta kainalosauvojen varassa pysyin pystyssä. Tunsin sinä hetkenä itseni onnelliseksi. Professorikin oli silmin nähden iloinen tapauksen johdosta, ja sanoi olevansa ylpeä, että on pystynyt tällaisen työn tekemään. Hän palautti mieliin sen ensi tapaamisemme runsas vuosi sitten ja myönsi ettei hän silloin uskonut näinkään hyvään tulokseen pääsevänsä. Lähtökohta kun oli silloin äärimmäisen vaikea.

Lähestyimme jälleen joulua. Kolmatta sairaalajouluani. Mielenvire oli jo huomattavasti noussut edellisjoulujen pohjalukemista, joten rohkenin jo hiukan ajatella tulevaisuuttakin. Sota tosin jatkui edelleen luoden tietyn varjonsa tulevaisuuden ylle, mutta vaikeuksista huolimatta elämä jatkui totuttuun tapaan.

Kuin salamana kirkkaalta taivaalta tuli jälleen uusi isku. Kolmas veljeni oli kaatunut rintamalla. Itsenäisyyspäivänä 1943 oli 20-vuotiaan veljeni kohtalonpäivä. Kranaatti ei kunnioittanut nuoruutta — eikä juhlapäivää. Isku oli masentava, mutta tapahtunutta ei voinut muuksi muuttaa.

Vuoden 1944 alkaessa rohkenin tehdä uuden vuoden suunnitelmia, joista tärkeimpänä oli ajatus kotiin menosta kesällä. Oli jo aikakin ajatella lomaa ja jos kuntoni kohenisi samaan tapaan kuin viime kuukausien aikana, niin kenties tulisin kotioloissakin joten kuten toimeen. Olin saanut käyttööni uuden invalidipyörän, kiitos professori Langenskiöldin ja tämän jälkeen saatoin katsella elämää jo hiukan laajemmasta näkökulmasta.

Omia suunnitelmiani kesällä alkavasta kotilomasta oli kuitenkin muutettava suurempien suunnitelmien tieltä. Suomea ryhdyttiin painostamaan rauhan tekoon. Todennäköisesti siinä tarkoituksessa kohdistettiin Helsingin kaupunkia vastaan suurpommitus helmikuun 6. päivän iltana sekä seuraavana aamuyönä. Pommitus oli tuhoisin mitä kaupunki oli siihen mennessä kokenut, mutta tehokkaan ilmatorjunnan ansiosta välttyttiin suurvaurioilta.

Seurasimme muutaman potilaan ryhmänä iltopommi-

tusta huoneemme ikkunoista käsin, missä aivan suotta pelasimme lievää uhkapeliä. Näkymä ikkunoistamme oli ilottoman värikäs. Hyökkäyksen alkuvaiheissa laskettiin kaupungin ylle useaan otteeseen laskuvarjon varassa leijuvia valopommikimppuja, jotka näyttivät tietä kaupunkiin. Jatkossa riittivät valaistukseen roihuavat tulipalot. Putoavien pommien ujellus kuului selvästi huoneeseen ja äänen perusteella oli varsin jännittävää odottaa koska ikkunalasit helähtivät sisään. Jonkin terävän ujelluksen hetkenä pää pyrki vaistomaisesti painumaan hartioiden väliin.

Eräs potilaamme, jonka koti oli Vallilassa, noin 600 metriä meistä, oli huolissaan kodistaan sillä suunnalla roihuavien tulipalojen vuoksi. Hän toivoi pommien putoavan Vallilan ja Sörkän sijasta Töölöön — mutta pommit vain kulkivat omia teitään, eivätkä olleet pelkillä toiveilla ohjattavissa.

Oli helpottavaa valvotun yön jälkeen kuulla sireenin ääntä, joka yöhyökkäyksen jälkeen ilmoitti hälytyksen päättymisestä. Sairaalamme oli säästynyt vaurioilta, mutta kuluneen yön tapahtumat antoivat viitteen siitä mitä tulossa on. Pommitukset tulisivat todennäköisesti jatkuamaan ja näin ollen sairaaloiden tyhjentäminen tuli ajan-kohtaiseksi.

Diakonissalaitoksen sairaalasta oli jo tullut kuin kotini, jonka ystävälliselle ja uhrautvalle hoitajakunnalle tunsin kaikesta menneestä olevani syvässä kiitollisuuden velassa. Olin paljon saanut täällä ollessani — olin saanut takaisin elämänhaluni. Aikanaan uskomattomalta tuntunut toive oli nyt todellisuutta, kotiin paluun aika oli yllättäen koittanut.

Vaikka tulenkin liikkeessäni tarvitsemaan kynnärsauvojen tukea, voinen silti kiitollisin mielin palata muistoissani menneisyyteen. Tuo 31. kuukauden mittainen vaiherikas sairaalakausi — ei ollut kulunut hukkaan.

Juhlapäivä Tilkan
sotasairaalassa
sodan aikana

TAISTELUTOIMINTA oli vuonna 1942 maarintamalla verraten hiljaista. Meririntamalla oli sensijaan aika ajoittain vilkastakin touhua. Ilmeisesti oli saatu jotain vihiä vihollisen uusista operaatioista, sillä lentolaivueestamme, joka oli sijoitettu Värtsilään, komennettiin yllättäen 24.6. yksi lentue Immolaan ja kaikki tapahtui suuren salaperäisyyden varjossa. Perillä sitten saimme tietää, että meistä tehtäisiin merilentäjiä ja tulisimme saamaan tulikasteen Suomenlahdella. Näissä merkeissä meille jaettiin kapokkiset uimaliivit. Oltiinhan aikaisemmin paljonkin lennetty Äänisen ja Laatokan yllä mutta siellä luotettiin uimataittoa, eikä muistettu koko uimaliivejä.

Oli eräs kesän kuumia päiviä saapuessamme Immolaan. Paikka oli tuttu, olinhan siellä 1939 hikoillut asevelvollisuutta suorittamassa ja sen kestikin ohimennen sanoen vuoteen 1945 saakka. Jo seuraavana päivänä Immolaan saapumisemme jälkeen suoritimme Lavansaaren satamaan pommitusretken. Omat hävittäjät varmistivat ilmatilaa, niin ettei vihollishävittäjiä tarvinnut pelätä, mutta ilmatorjunta sensijaan oli kiivasta. Satama, jossa oli muutama Fugas-raivaaja, vartiomoottoriveneitä ja joku isompi tykkivenekin, oli nyt kohteenamme viikon ajan ja joka päivä hyökkäsimme eri suunnista sen kimppuun. Eräs pommitus suoritettiin Lavansaaren eteläpuolelle kiertäen ja vihollisen puolelta lähestyimme yllättäen satamaa. Kiiivaan it-tulen takia ei ollut varaa jäädä tarkkailemaan osumia, vaan kierroksia lisäten painuimme lievässä "pi-

keessä" kohti mannerta. Kotkan suunnasta tuli vastaamme kuusi hävittäjää, mutta hetken kuluttua tunsimme ne Brewstereiksi ja jatkoimme matkaa Someria kohden. Sieltä avasi oma it. kiivaan torjuntatulen ja johtokone tuntui olevan erikoisesti tähtäimessä, sillä valokuovat hipoivat sitä hyvin läheltä. Ammuin muutaman omakonetunnuksen, mutta niitä ei noteerattu. Tuntuivat pojat olevan hieman kuumina Boforsiensa äärellä. Eikä syyttä.

Seurasi vähän hiljaisempi jakso toiminnassa, mutta 8.7. saimme aamuyöllä hälytyksen. Vihollinen oli klo 1.30 yllättäen noussut maihin Somerin pienen kalliosaaren itäkärkeen ja pureutui sinne niin lujasti, etteivät saaren vähälukuiset puolustajat mahtaneet sille mitään. Lisäksi lähistöllä oli vihollisen kevyitä pinta-aluksia, jotka jatkuvasti tulittivat saarta ja yrittivät tuoda vahvistuksia maihin. Sinne oli saapunut yöllä myös oma laivasto-osasto apuun. Nyt lentueemme aloitti kahden koneen partioissa taistelulennot ja meille oli annettu erikoistehtäväksi moottoritorpedo- ja vartiomoottoriveneiden pommitus. Klo 3.45 starttasimme ja samalla annettiin ehkä normaalia aikaisempi herätys lähiseutujen asukkaille. Lähestyessämme Someria siellä tuntui olevan kiivas taistelutoiminta käynnissä, sekä saarella että merialueella. Meille oli maaleja aivan tarpeeksi. Vihollinen, joita oli aina kaksittain, oli näemmä kehitellyt erikoisen taktiikan pommittajia vastaan. Heti kun ne havaitsivat meidät, veneet rupesivat ajamaan hurjasti ympyrää, niin että meressä näkyi vain

Moottoritorpedo- veneitä härnäämässä Suomenlahdella

TUURE HANNULA

Blenheim-kone lähdössä pommitusretkelle. Pommit vielä maassa

valkea vahtorengas. Meillä oli myös "lääke" kehiteltyinä niitä varten, ja toinen kone jättäytyi hieman jälkeen meistä. Kun tämä vahtoympeyrä näkyi tähtäimessä pudotti kumpikin kone yht'aikaa lastinsa sarjana 1200 metrin korkeudelta. Sarja leikkasi sopivasti tätä ympyränkehää, ja toinen vene sai lähelleen parikin satakiloista. Se ei kuitenkaan uponnut, mutta ainakin vaurioitui, koska jäi paikolleen savuamaan. Tulimme huomaamaan, että nopeat mt-veneet olivat vaikea pala vaakapommittajille. Suuren nopeutensa lisäksi niillä oli vahva it.-aseistus, useita 40 mm:n ja 20 mm:n it.tykkejä. Tällä ensimmäisellä Somerin keikalla oli koneemme BL-109:n "kipparina" kapteeni Lehmus, tähystäjänä luutnantti Katajisto ja allekirjoittanut kk.-ampujana.

Toinen partiomme kävi päivemmällä moukaroimassa näitä veneitä. Tällä retkellä luutnantti Kuusavan ohjaama Blenheim sai täysosuman it:stä ja syöksyi miehistöineen mereen. Hänellä oli tähystäjänä luutnantti Stünkel ja kk-ampujana kersantti Rätty, jonka ruumis ajalehti uimaliivien varassa Viron rannikolle, Peipianlahteen. Sieltä sen saksalaiset aikoinaan löysivät ja toivat Helsinkiin.

Lähdimme vielä illalla uudestaan klo 20.25 kahdella koneella meren ylle. Ilmatorjunnan karmeaa ilotulitus tervehti meitä lähestyessämme maaleja. Harmiksemme ei nytkään tullut täysosumia, vaikka pommien nostattamat vesipatsaat näyttivät joskus aivan peittävän veneet. Kun ilta oli suorastaan kuuma, olin pukeutunut vain uimahou-

Hävittäjälentäjän Suomenlahdella tuhoaman laivan kuva maalataan voitonmerkkiä peräsimeen

suihin ja niiden päälle vetänyt lentohaalarit. Laskuvarjon valjaat hiersivät ja kolhin itseni mustelmille kk-tornin teräviin reunoihin. Seuraavalla reissulla muistin kyllä hieman pistää muutakin ylleni. Tässä iltapartiossa oli muuten sama miehistö, mutta ohjaajana oli kapteeni Hakala, joka suuren kesähyökkäyksen aikana -44 Vuosalmella toi viimeisillä voimillaan Blenheiminsa yli Vuoksen. Siinä oli matalalla suoritettu vaarallisen tiedusteluretken seurauksena yli puolitoistasataa osunaa. Tiedustelutulokset tulivat perille, mutta eräälle pellolle suoritettu pakkolaskun jälkeen menehtyi urhoollinen kapteeni vammoihinsa.

Somerin sota jatkui. Seuraavana aamuna varhain olimme taas asialla. Klo 5.25 lähdimme jo tutuksi käyneille merimaisemille BL-158:lla, ohjaajana kapteeni Lehmus toisen BL:n seurattessa tiiviisti siivellä. Tavanomainen tappelu syntyi taas välittömästi tavatessamme nämä "herhiläiset". Ottelun lopputulosta voisi sanoa vaikka tasapeliksi. Tilanne Somerilla oli nyt parempaan päin, sillä meikäläiset olivat jälleen saaren herroina, joskin vihollisen alukset tulittivat sitä edelleen ja lentojoukot suorittivat pommituksia. Myös saksalaisia sota-aluksia oli saapunut meikäläisten avuksi ja ihmettelimme hieman heidän tyyppituntemustaan, sillä tilannetiedoituksissaan he kutsuivat Blenheimejämme Bristol-Beaufightereiksi. Mahtoi niissä olla jotain samannäköisyyttä. Somerin tilanne rauhoittui pian ja niin me saimme palata takaisin Värtsilään. Kun ensin olimme luovuttaneet kapokkiliivit pois.

Viteleen kylää

SÄ-kuva

PAINELIMME kohtalaista vauhtia takaisin Viteleen kylää kohti, Uusitalon poika, allekirjoittanut ja muistaakseni Lagerstam kolmantena. Jäljet olivat tutut: parinsadan metrin päässä piti löytymän harjanne, jossa muutama hetki sitten kyyristelimme kiivaan keskityksen alla. Tappioita siinä ei huomattu, ja ehdittiin käydä vähän loitommas aseisiin, kun kaksi miestä kuitenkin puuttui. Olivat keskityksessä tietysti jääneet, ja mitäpä muuta kuin hakemaan. Sillä reissullahan tässä oltiin.

Taisi tulla kumminkin otetuksi väärä suunta, koska ei osuttu oikeaan. Kuusikko vain sakeni. Jostain vasemmalta juoksi miehiä viistoon ohitsemme, pari kolme vastaankin ja tosi hengästyneinä ja vakavissaan:

— Älkää pojat menkö, vanja tulee kintuilla!

Panihan se tietysti miettimään, mutta meidän tietääksemme ei venäläisten pitänyt tulla aivan tuosta suunnasta ja toiseksi meikäläisiäkin olisi siinä tapauksessa pitänyt näkyä vähän useampia. Omat pojatkin piti löytää. Ja emmeköhän huomaisi, jos sotamies venäläinen lähestyisi? Isolla joukollahan se kulki.

Nousimme parhaillaan pienelle kumpareelle. Sen takana lähestyi 5—6 miestä tiheässä ketjussa. Meidät nähdesään he löivät maihin kuusten alle, ehkä 10—15 metrin päähän. Aseet raksahelivat, ja ryhmän keskellä ilmeisesti pk-mies yritti saada "emmaansa" liikettä. Muuten oli hiljaista.

Jonkin sekunnin olimme kai kaikki varmoja siitä, että nuo miehet olivat omia. Eihän tuollainen pieni ryhmä vaikuttanut hyökkäävältä Puna-armeijalta. Eiväthän he ampuneetkaan. Niinpä teimme kuin ainakin omien kanssa ja huutelimme:

— Hei, ketä siellä? Onko siellä Grönlundia?

Ei kuulunut vastausta. Pk-mies vain jauhoi aseensa kanssa: raks-raks-raks.

Lagerstam taisi ensiksi tajuta tilanteen:

— Ei perkele, ne on viholaisia! Ja tuolta puskee lisää! Nyt pojat mentiin.

Me menimme ja kovasti sittenkin, vaikkei peräämme ammuttu laukaustakaan, emme ainakaan huomanneet. Mutta sen kyllä kuuli, että perässä tuli ruskeatakkisia runsaanlaisesti.

Tämä tapahtui iltahämärissä kesäkuun 29. päivänä 1944 Viteleen kylän liepeillä.

Mutta palataanpa hiukan ajassa taaksepäin, saman päivän aamuun. Silloin pataljoonamme, III/JR 2, aloitti vastahyökkäyksen täyttäkseen aukon, joka oli jostain syystä muodostunut meikäläisten aseisiin Viteleen kylän pohjoispuolelle. Kylähän oli jo venäläisillä.

Seurailin lähitorjuntajoukkueeni kanssa kiväärinjalkaväkeä, ja kun eteneminen pysähtyi, sain käskyn siirtyä vasemmalle sen maantien varteen, joka johtaa Viteleestä jokseenkin suoraan pohjoiseen. Oman pataljoonan etulinja loppui jo puolisen kilometriä tiestä, välillä ei ollut ketään. Aukkoa oli siis jäänyt vieläkin. Oikaisimme metsän läpi arviokaupalla, koska karttaa ei ollut, ja päästessämme tien tuntumaan alkoi kova keskitys. Sen lomassa syösyimme vielä jonkin matkaa ja osuimme jonkinlaiselle komentopaikalle, ainakin tapasin siitä erään kapteenin, jolle ilmoittauduin ja sain käskyn sijoittaa joukkueeni aseisiin samoille seuduille tien kahden puolen. Niin tehtiinkin, ja venäläinen paahtoi kaiken aikaa raskailla aseilla tosi mielessään. Maataistelukoneet lisäsivät löylyä. Myöhemmin kerrottiin, että naapurilla olisi ollut tykistöä 400 putkea. Pitäneekö paikkansa, en mene sanomaan. Eräänä yksityiskohtana jäi kuitenkin mieleeni, että kun kerran satuin vilkaisemaan vähän taaksepäin, mihin oli sijoitettu joukkueen toinen panssarikauhu, näin melkoisen männyn kohoavan komean multapilarin nostamana latvojen tasalle. Kuvaavaa kyllä en muista erottaneeni silloin erikoisempaa räjähdystä.

Kuten myöhemmin kuulin, niin samaan aikaan, siis noin klo 19, venäläinen jalkaväki aloitti hyökkäyksensä jopa omaan keskitykseensä. Harva etulinjamme yritti pitää puolensa, konetuliaseet tekivät luokoa tiheissä aallois-

sa, mutta paikoitellen oli aukkoja, joista hyökkääjä pääsi esteettä eteenpäin. Metsissä käytiin merkittäviä kahakoita ja kilpajuoksuja, kun saaretut joukkueet pujottautuivat taaksepäin.

Tässä vaiheessa siis, keskityksen päätyttyä, olimme hakemassa ylempänä mainittuja kahta kaveria. Heitähän ei löytynyt, mutta toisenlaista väkeä yllin kyllin. Saimme mekin vahvistusta: moni etulinjasta tuleva jäi joukkoomme ilman muuta, ja ketju leveni toisen mokoman. Eräs kapteeni oli vanhin joukosta ja tiesi, että oma vastahyökkäys alkaisi lähitunteina. Siihen asti piti tapella. Ainakin yritettiin.

Vihollinen ei antanut paljon aikaa, kun jo kuusikosta alkoi suoltaa tummia hahmoja meitä kohti. Maaston ansiosta ne pääsivät melko lähelle, kumpareiden suojassa. Yksittäiset laukaukset taajenivat repiväksi, aaltoilevaksi soitoksi, joka pudotti kuitenkin hyökkääjät maahan. Ilmestyi uusia yrittäjiä, mutta sama kohtalo! Ainoa konekiväärimme nieli ahneesti viimeiset vyönsä, ja hylsykasat kasvoivat muidenkin koneaseittemme vierellä. Kuusten alla makasi jo runsaasti liikkumattomia myttyjä, ja laukausten lomassa erottui avunhuutoja: "sanitää, sanitää..."

Kenties sokkeloinen maasto sotki venäläisten suunnitelmat ja ryhmituksen, ehkä he luulivat törmänneensä vahvempaan asemaan. Joka tapauksessa heidän uudet yrityksensä olivat aivan merkillisen laimeita ja kapealla

kaistalla, varsinkin kun heillä kaikista merkeistä päätellen oli miestä siellä kuusikoissa vaikka miten rutkasti. Meidän ketjumme joka tapauksessa ulottui vain jonkin metrikymmenen tien kahden puolen, ja aloin pelätä, että vihollinen koukkaisi selkäämme, erikoisesti oikealta, missä liikehtiminen kuulosti voimakkaimmalta. Siksi otin tavakseni käydä tämän tästä kuulostelemassa tilannetta harjanteemme oikeassa laidassa niin pitkällä kuin vähänkin uskallusta tai seuraa riitti. Venäläisiä makasi sielläkin harjun edessä, mutta eräs pikakiväärimme ulottui ampumaan siihen ja pystyi patruunoiden niukkuudesta huolimatta hillitsemään hyökkäyshaluja ja pitämään viholliset rauhallisina.

Tästä taistelun vaiheesta, ensi ryttäkän jälkeen, on mieleeni jäänyt vain yksityisiä kuvia, kuin elokuvan katkelmia:

— Kävelen harjua oikealle erään tuntemattoman tykistöväen kanssa. Jostain syystä pysähdyn äkkiä ja vilkaisen vihollisiin päin: heitä makaa siellä nokkelmassa perättäisinä ketjuina, kylki kyljessä kuin linnut orrella. Erään kuusen alla leimahtaa, ja räjähtävä luoti kimahtaa näreessä vasemman korvani vieressä. Toinen leimahdus, toverini takaraivo leiskahtaa hajalle, ja hän putoaa elottomana, kuin tyhjä säkki. Lakki palaa hänen vieressään kuin aavemainen uhrin tuli.

— Joukkueeni kuopus, Uusitalo, eräs outo konepistoolimies ja minä seisomme harjun laidassa. Takaa lähestyy

Viivytystaistelussa Viteleessä

PENTTI OKSANEN

Suomalaiset asemassa Viteleen maastossa

SA-kuva

JR 2:n joukkoja vetäytymässä Ylä-Viteleessä kesäkuun lopussa 1944

SA-kuva

miesjono. Ammu! sanoo Uusitalo kp-miehelle. Minä kiel-
län: ne ovat omia, omat tekevät vastaiskua. Miehet lähes-
tyvät, 8—9 miestä. Matkaa on enää parikymmentä metriä,
ja silloin näemme, vaikka on hämärä: telttakangaskääröjä
miesten kupeilla, koko olemus merkillisen outo. Kp-mies
ampuu lonkalta, ei osu. Me ihmettelemme. Uusitalolla on
kivääri, minulla pistooli, mutta kummankaan mieleen ei
tule yrittääkään ampua, onhan meillä kp. Pitkiä sarjoja
ilman tulosta. Mikä perkele tätä asetta vaivaa, kuula piipussa?
Venäläiset marssivat meitä kohti apaattisina, kuin unissakävijät,
nostamatta kättäänkään. Viimein etumainen kaatuu nelinkontin,
saa uusia sarjoja. Joka alas uskoa? Toiset viholliset katoavat,
kukaan meistä ei ole havainnut heidän häviämistään.

— Jälleen harjun laidassa. Venäläiset koukkaavat parhaillaan
suoraan oikealla ketjustamme. Lähetin juuri jonkin miehen
tien varteen hakemaan apua vastaiskua varten. Ehtivätkö
ajoissa? Nyt sieltä jo tulee ryhmän verran, ylikersantti
Vuori kärjessä. Se oli nopea toimitus, ja samaa juoksua
kohti vihollista, suoraa huutoa, tulta kaikista aseista —
ja sitten ryöpsähtää mielessä valtava, huumaava riemun
aalto: vihollinen väistyy ja hajaantuu. — Monesko
vastaisku tämä oli, pojat, kolmasko? — ja vankeja ei
oteta, pojat — ei nekään ota — misten posket palavat,
kaikki puhuvat yhtäkaa eikä juuri kukaan malta kuunnella.
Jännitys punottaa ihoa kuin korkea kuume.

— Tulen maantien varteen, ja näen jo matkan päästä
parit, joita lähderään viemään taakse. Mantteli on vedetty
kasvoille. Vuoren Mauno tulee vastaan, ja näen ilmeestä,
että kurkussa on raskas pala. Kuka? Prihan Arvi,
joukkueen vanhaa runkoa. Tuntuu pahalta. Kuka vain
siinä ehtii, käy parien vieressä. Sanattomat hyvästit
saattelevat toveria.

— On jo hyvin hämärä, varmaan lähempänä keskiyötä.
Kuljen hiljalleen harjun takarinnettä, missä reittini
hipoo tiheää kuusiryhmää. Vielä parikymmentä metriä
tavanomaiseen käännekohtaani. Kuulen askeleita: jokin
miesryhmä lähestyy oikealta, siis ketjumme takaa. Olisiko
se viimeinkin omien vastaisku? Kuusten takia en näe
mitään, ennenkuin ryhmän verran miehiä putkahtaa
eteen, kaatuneen venäläisen ympärille. Telttakangaskäärö
paljas-

taa ne vihollisiksi. Siinä neuvotellaan hiljaisella äänellä.
Siirryn kuusen taakse ja otan vihollisen jyvälle. Ensimmäinen
lakaus osui tältä matkalta varmasti. Mutta järki kieltää:
pelkällä pistoolilla ammuskelu olisi selvä itsemurha,
varsinkin kun ase lyö tavallisesti joka laukauksella
hylsyn poikittain. Peräydyn siis varoen, että kuusi pysyy
minun ja vihollisten välissä, ja mitä kauemmas pääsen,
sitä enemmän pelko kasvaa. Melkein pakokauhuisena
tömistelen lopulta oman ketjun laitaan.

— Kun palaamme tuonne takarinteelle useamman miehen
voimalla, viholliset ovat kadonneet. Vain sama yksinäinen
kaatunut makaa siellä entisessä paikassaan. Vanhan miehen
väsyneet kasvot ovat painuneet turvetta vasten. Otamme
hänen aseensa, pikakiväärin, jota hän ei enää tarvitse.
Joku etsii hänen lakkiaan kokardin takia, mutta sitä ei
löydy. — Jätämme kaksi miestä pysyvästi paikalle
eräänlaiseen kuulovartioon, sillä vihollisen puolelta
kuuluu entistä voimakkaampi meteli. Ehkä siellä taas
valmistellaan koukkausta.

— Ja sitten on edessä se, mitä on jo osattu odottaa.
Omaa vastahyökkäystä ei kuulu, ja venäläiset koukkaavat
suurin voimin. Haavoittuneet ja heidän saattajansa
lähtevät taakse, ja me muut viivymme sen verran, että
he saavat pienen etumatkan. Sitten viimeiset sarjat,
juoksujalkaa toisten perään, kunnes seuraavan aukean
laidassa pysähdytään taas hetkeksi jarruttamaan
vihollista.

Ellen vallan väärin muista, niin tämä kahakka
harjulla alkoi illalla puoli kahdeksan maissa, ja
paikalta lähdettiin vähän ennen puoliyötä. Noin 5
kilometrin päässä takana tapasimme omia. Kuvaavaa
tilanteen sekavuudelle on, että eräät venäläisosastot
olivat kahdeksan maissa illalla meidän maantiemme
varressa pari kilometriä takanamme. Mihin he
sieltä katosivat, on vaikea arvata. Onneksi tiesimme
sen vasta pari päivää myöhemmin.

Kun me siinä aamuyön puolella tallustelimme
omiamme kohti, ei pitänyt olla isompaa ilon aihetta:
tappioita oli tullut, ja vetäytyminen jatkui, kuten
ennenkin. Mutta pienessä joukossamme tuntui
kuitenkin erikoinen henki: oli nähty, että
vihollisen ylivoimasta huolimatta sille saattoi
antaa vähän takaisinkin. Ainakin jokainen tiesi
yrittäneensä parastaan.

Suomen Marsalkka Mannerheimin metsästysmajallaan Lopella

Marskin majan juhlavuosi

Suomen Marsalkka Mannerheimin metsästysmaja Lopella

KESÄKUUN 4. pnä, Marsalkka Mannerheimin syntymäpäivänä ja Puolustusvoimien lippujuhlapäivänä, tuli Marskin Maja Lopella olleeksi yleisölle avoinna 10 vuotta. Tänä aikana on majalla käynyt yli 100 000 henkeä, siis noin 10 000 kävijää vuodessa.

Majan rakensivat Marskille hänen 75-vuotispäiväkseen v. 1942 Rukajärven suunnalla taistelleet korpisoturit. Se pystytettiin Lieksajärven rannalle runsasriistaiseen korpimaisemaan. Kevättalvella 1944 Maja purettiin alkuperäiseltä paikaltaan ja sen osat lähetettiin Etelä-Suomeen. Mannerheim toivoi rakennukset pystytettäväksi mahdollisimman paljon alkuperäistä vastaavaan paikkaan lähellä Helsinkiä. Sellainen löytyi Lopen Punelajärven rannalta, josta seudun luontoon ihastunut Marski halusi ostaa alueen itselleen. Toivomuksen toteututtua Maja pystytettiin uusille sijoilleen rintamamiesten toimesta kesäkuussa 1945.

Marski ehti käydä Majallaan sen uudella paikalla kaikkiaan kahdeksan kertaa. Korkean ikänsä takia hän sittemmin luovutti Majan perustetulle Sisula-säätiölle, jonka oli määrä harjoittaa paikalla riistanhoitoa ja kalanviljelyä. Koska Majaa ei kuitenkaan voitu käyttää tehokkaasti näihin tarkoituksiin, se luovutettiin Marskin testamentin määräysten mukaan upseerijärjestöjen Majan hoitamiseksi perustamalle yhdistykselle vuonna 1958.

Kunnostustöiden jälkeen Maja avattiin yleisölle 4. päivänä kesäkuuta 1959. Majarakennuksen lisäksi on tontilla Marskin sauna ja kalamaja. Rakennusten kalustus on Marskin aikaista ja alkuperäisessä kunnossaan. Maja on avoinna toukokuusta syyskuuhun. Saunaa voi tilata kesällä arki-iltais. Paikalla on virvoketarjoilua. Punelajärvellä voivat Majan vieraat myös uida, kalastaa ja soudella.

Tänä vuonna on Maja avoinna joka päivä elokuun loppuun asti ja syyskuussa vielä sunnuntaisiin.

Marskin maja Lope

MAASELÄN kannaksen joukot, ainakin 21.prikaatin IV pataljoona, johon alistettuina kuuluimme, saivat vetäytymiskäskyn Vansjoen varrelta 21.6.44 klo 21. Pioneeri-joukkueeni sai tehtäväksi miinoituksin ja ansoja asettamalla varmistaa vetäytymistien länteen päin.

Joukkueeni oli paljon jäljessä jalkaväestä ja suoritti kaikki ne tehtävät, mitä tilanne vaati. Ylitimme Kumsajoen sillan, jonka hävittäminen ei enää kuulunut tehtäviimme. Jäin kuitenkin odottamaan Karhumäen suunnasta tulevien jalkaväkimiesten loppupäätä, jonka hänillä piti olla jokin pioneeriporukka sillan hävittämistä varten. Tyhjensin siinä odottaessani toisen ajoneuvon arsaräjäytyspullot, noin 200 kg, avonaiseen monttuun sillan maatuen räjähdystehon lisäämiseksi.

Paikalle ilmestyi eräs jalkaväkipataljoonaa komentava majuri Karhumäen suunnan joukoista ja ortti suoralta kädeltä joukkueeni komentoonsa sekä määräsi minut henkilökohtaisesti huolehtimaan sillan hävittämisestä. Hän lupasi lähettää ilmoituksen taakse tiedoksi. Myöhemmin kuulin, että tämä ilmoitus ei mennyt suoranaisille esimiehilleni koskaan. Tuulivat jo minun joukkueineni tuhoutuneen, kuten kuulin. "Räjäyttäkää silta sitten vasta, kun ensimmäiset viholliset tulevat sillalle", oli majurin ohje.

Oli juhannuspäivä. Vettä satoi solkenaan. "Tämä on oikein pioneerien ilma" muisti lähettini Mannermaa sanoa. Puolijoukkueeni ja sen mukana räjähdysajoneuvot olin lähettänyt joukkueeni varajohtajan Ruuskasen johdolla Tsopinaan hävitysvalmistelua tekemään. Ajoneuvojen mukana menivät myöskin sähkösytytysvälineet. Räjähdysvälinelaukku sisältöineen oli sentään mukana.

Silta oli ennakolta panostettu. Ryhdyin kiireesti tutkimaan sytytysjärjestelmää ja panoskohteita, jotka totesin räjähtävällä tulilangalla toisiinsa yhdistetyiksi. Maatuet olivat myöskin panostettuja, samoin keskivirrassa oleva hirsillä ympäröity kiviarkku. Kun valmistelut sillan räjäyttämiseksi olivat vielä keskeneräisinä, ylitti sillan eräs jalkaväkijoukkue. Porukkaa vetävä luutnantti sanoi olevansa viimeisenä vetäytyvä suomalainen. Seuraavat olisivat sitten jo vihollisia.

— Pidä varasi, että ennätät räjäyttää sillan! olivat jv.luutnantin viimeiset sanat, kun hän juoksuholkkää hävisi miehineen Tsopinan suuntaan.

Tulipalokiireellä hosuimme sillalla räjäyttämismuisteluja tehden. Suurin osa puolijoukkueeni miehistä oli asemassa etäämpänä mäellä avataksien tulen, jos meidät sillalla yllätetään. Kun käytettävissämme ei ollut sähkösytytysvälineitä, oli turvauduttava vain aikatulilankasytytykseen.

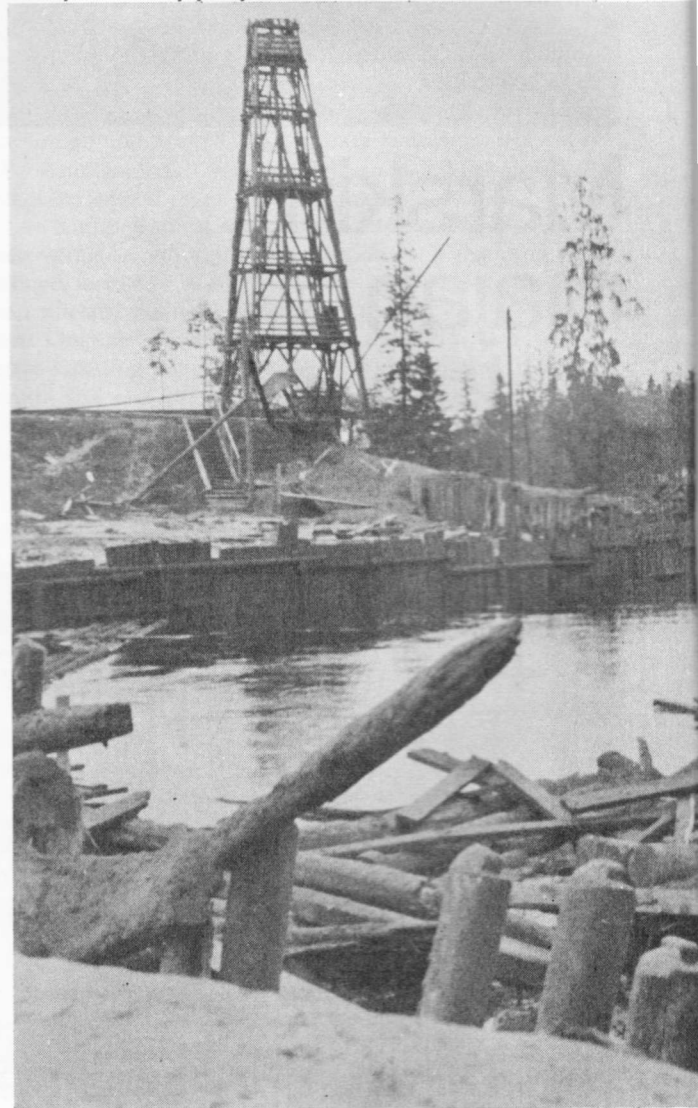
Katkaisin puukolla vielä kappaleen tulilangan päästä, että varmemmin syttyisi. Saman teki alikersantti Pakarinen virtatuen kohdalla ja lähettini sillan toisessa päässä. Annoin määräyksen sytyttämiseen ja huusin, kuin rauhan ajan sk.harjoituksissa, että "palaa jo". Kun lähdimme juoksuholkkää poistumaan sillalta huomasi rantalepiköistä tulevan kiiwaasti juosten neljän miehen ryhmän, joka pari konepistoolisarjaa ampuen juoksi kohti siltaa välistä taakse vilkuillen. Arvasin, että he ovat omia. Huusin minä jaksoin ja viittoilin käsilläni, että eivät tulisi sillalle, joka kohta lentää ilmaan. Sateen lotinasta ja kosken pauhusta huolimatta he kuulivat huutoni ja menivät poikki tien ja katosivat ylävirran suuntaan. Myöhemmin kuulin, että tulijat kuuluivat kersantti Majurin partioon, joka oli palaamassa retkeltään.

Joukkueeni miehet juoksivat Tsopinan suuntaan, kun näkivät, että olimme panokset sytyttäneet. Lähettini kansa pudottauduimme noin 60—70 metrin päässä joenpen-

MARTTI PAJALA

Neljä siltaa

Kumsjoen silta räjäytetty 21.6.44

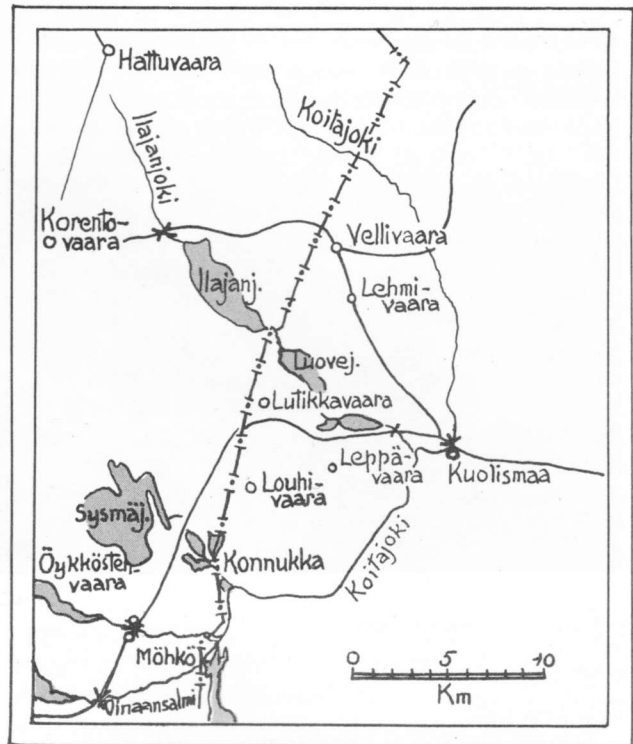

kalla oleviin it.miesten kaivamiin poteroihin ja vedimme kaikessa kiireessä hirrenkappaleita päämme suojaksi, sillä tiesimme muutaman sekunnin kuluttua satavan niskaamme kiviä ja maata. Suu auki odotimme kuopassamme räjähdystä. Vihdoin kuului valtava humaus ja maa vapisi allamme. Salpasi jopa hetkeksi hengityksen, sillä ilma loppui ympäriltä, minkä noin 1000 kilon panoksen räjähtäminen aiheutti. Tehtävämme onnistui ja hyvällä onnella selvisimme kuramontusta ehjin nahoin kivisateessa. Noin metrin mittainen parrunkappalekin lensi 300 metrin päähän tielle, jossa ruhjoi jv.komentajan auton katon. Komentaja, muistaakseni majuri Laaksonen, oli ajanut liian lähelle autonsa seuratakseen, kuinka sillan räjäytys onnistuu.

*

Heinäkuun 1. päivänä klo 6.15 aamulla sain kiireisen määräyksen mennä ilmoittautumaan majuri S. O. Lindgrenille, jonka pataljoona tarvitsi nopeasti siltaa päästäkseen vetäytymään kuormastoineen Savastilan vesistön yli.

Jätin joukkueeni, joka koko yön oli tehnyt huoltotietä, jatkamaan edelleen tätä samaan tehtävää. Läksin yhdessä lähettini ja kersantti Ruuskasen kanssa maastoitse suunnistamaan komentopaikalle, joka oli joen itärannalla.

Ilomantsin taisteluala heinä-elokuulla 1944

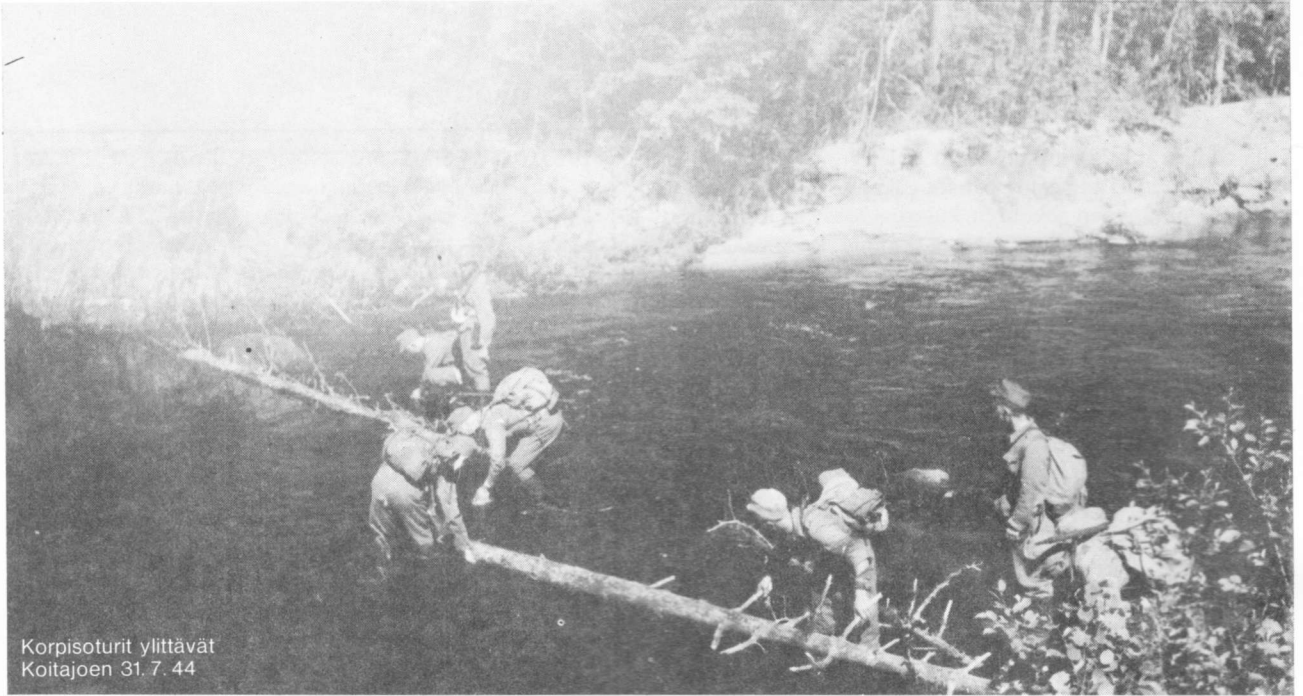
Ilmoittautuessani majuri Lindgrenille, hän huomasi tarkkasilmäisenä komentajana valvomisesta verestävät silmäni, pyysi istumaan ja kehoitti lähettäni tarjoamaan aamuteetä ja voileipiä. Tämän jälkeen sain muistitietoni ja päiväkirjamerkintöjeni mukaan seuraavanlaisen käskyn: "Tarvitsemme sillan tämän joen yli. Päätielle meidän ei ole enää menemistä, sillä siellä on vihollinen. Pataljoonalla riittää patruunia kahden tunnin ajaksi. Kuormasto on saatava yli joen. Aikaa teillä on sillan rakentamiseen kaksi tuntia. Käytettävissänne on pataljoona. Tuskin kaikki miehiä sillan rakentamiseen tarvitsette. Ehkä komppanian. Toimikaa."

Sain komentooni jalkaväkijoukkueen. Kirveitä ja sahojakin. Rinteestä löytyi korpikuusia, jotka kaadoimme ja karsittuina työnsimme yli joen. Latva ylettyi toiselle rannalle. Asetettiin vuoroin tyvi, vuoroin latva yli joen. Riippuvien hirsien alle laitoimme pukit, jotka tukivat niskoja. Saman tien alettiin kantaa näreitä sillan kanneksi. Löytyi muutama naula ja rautalankaa, joilla sidoimme rai-devuolet sivuille. Karhunsammalmättäitä kannoimme kaviouralle. Hiki virtasi kaikkien kasvoilta. Sen raisumpaa sillantekoa en ole koskaan nähnyt, mitä nämä jalkaväkimiehet tekivät. Sillan rakentamiseen kului aikaa 2 tuntia 15 minuuttia. Vartitunnin myöhästymisen lupasi majuri Lindgren antaa anteeksi. Pataljoonan kuormasto pelastettiin joen yli.

*

Ilomantsin suunnan taistelut olivat heinäkuun lopulla ratkaisuvaiheessaan. Pioneerit joutuivat jalkaväkipataljoonissa taistelemaan jalkaväkimiehinä ja sen ohessa suorittamaan panssarintorjuntaa, miinoittamaan ja raivaamaan vihollisen miinakenttiä. Me pioneerit tunsimme olevamme lentävää joukkoa.

Omat joukot olivat pureutuneet Konnukan vesistön linjalle, josta ei enää peräännytty. Päätien suunnassa olivat Prikaatimme pataljoonat niin sidottuja, että Ilajanjärven

Korpisoturit ylittävät
Koittajoen 31.7.44

pohjoisosan varmistukseen heitettiin pioneerijoukkueeni. Tehtävänä oli estää vihollisen Ilajanjoen ylitys lähinnä Vellivaarasta tulevan tien suunnassa. Tarvittaessa oli räjäytettävä silta.

Kokosin joukkueeni kiireesti autoon, jolla meidät heitettiin kiertoteitse Korentovaaran kylään. Kartan mukaan oli purkauspaikastamme noin 2 km Ilajanjoen sillalle. Siviiliväkeä vielä evakuoitiin kylästä, kun 23.7.44 päivän illalla saavuimme kylään. Annoin heti varmistustehtävän ryhmälle. Ruokailimme ja valmistauduimme lähtemään aseisiin Ilajanjoen varteen, mikä paikka oli meille kaikille tuntematon.

Oli ukkosta ilmassa ja alkoi hiljalleen sataa, kun räjähdysainepussit mukana lähdimme parijonossa pahaista kärrytietä seuraten etenemään kohti jokea. Mitään ääntä ei saanut kuulua. Kun kello lähestyi puoltayötä kuiskasi kärjessä oleva tunnustelija, että joki on lähellä ja heti perään, että silta on kohdallamme.

Menin tunnustelijan vierelle maaston tarkasteluun. Kuulimme joen takaa tien suunnasta vaimeaa puhetta. Emme erottaneet sanoja, mutta päättelimme, että siellä on vihulainen jo asemissa. Joukkueeni levittäytyi kahden puolen tietä. Oli niin pimeä, ettei mitään erottanut maastossa. Minua kiinnosti eniten silta, että saisimme sen

Ilomantsin
mottitaisteluihin
osallistuneita miehiä
Lahnavaarassa

edes panostetuksi ja tarpeen vaatiessa räjäytetyksi. Ryömin lähettini kanssa yhä lähemmäksi siltää, jonka totesimme varsin heikkokuntoiseksi. Hevosajopeliä se kyllä kantoi, mutta ei mitään raskaampaa kuormaa.

Kun tilanne alkoi hieman selvitä annoin sillan panostamistehtävät. Ensimmäiseen pukkiin vuolien vierelle asetimme panokset kaikessa kiireessä. Yhdistimme panokset räjähtävällä tulilangalla ja sähkönalleilla. Kelalta vedimme sähköjohtoa noin 100 metriä taakse tähytyspaikkaan ja lisäksi asetimme aikatulilankasytytyksen. Nyt oli puolet voitettu, kun silta saatiin panostetuksi. Kun makasimme siellä määrässä maastossa havaitsimme joen toisella puolen ehkä vain runsaan 100 metrin päässä vaimeaa tulen loimua ja sen ääressä liikkuvia tummia hahmoja. Uskaltautuipa eräs vihollinen hakemaan joesta vetäkin. Äänen kuulimme, mutta emme nähneet.

Odotimme siinä vain päivän valkenemista ja mahdollisten apuvoimien tuloa, kuten oli luvattu. Ampumisen kielsin ankarasti, ettemme paljastaisi asemiamme. Jos siltää lähestyy joku vihollinen, niin sen saa ampua, oli käskyni. Mahdollisesti joesta vettä hakenut oli havainnut jotakin epäilyttävää, koska nuotio hävisi ja erämaan rauha vallitsi metsäisessä maastossa.

Seuraavana päivänä ei sillan vaiheilla tapahtunut yhtään mitään. Kylän eteläpuolella ajoi siviilejä kuljettava auto tielle asetettuun miinaan ja toisen auton kuljettaja ammuttiin. Seuraavan päivän eli 25.7.44 vastaisena yönä alkoi kuulua pakin kalinaa takaamme tieltä. Taisi olla URR:n poikia, jotka tulivat ottamaan tämän suunnan vastuun. Oli onni, että emme räjäyttäneet siltää, sillä omat joukot käyttivät sitä jo seuraavana päivänä lähtiessään motittamaan isänmaan kamaralle saapuneita vihollisia.

*

Pioneereja tarvittiin sitten jälleen päätien suunnalla, jonne meille tuli käsky lähteä. Annettiin määräys suorittaa ylimenotiedustelu Konnukan vesistön eteläpuolella. Kuului huhuja, että apujoukkoja on tullut ja omat joukot lähtevät hyökkäämään. Kärsittyjen tappioiden jälkeen tuntui uskomattomalta, kun puhuttiin, että vihollinen heitetään tällä suunnalla rajan taakse.

Heinäkuun 29. päivän vastaisena yönä hiivin partioni kanssa pitkin Koitajoen vartta sopivaa ylimenokohtaa etsiessäni. Öykköstenvaarassa rajalle johtavan päätien suunnassa oli vihollinen pysäytetty ja sen niskaan oli löydetty kiertotie Konnukan vesistön itäpuolelta.

Sumuinen heinäkuun yö tarjosi hyvät mahdollisuudet ylimenotiedusteluun, jonka sain suorittaa vänrikki Sippolan konekiväärien tuen turvin, siltä varalta, jos joudumme ahdistetuksi. Sopiva kapeikko löytyi. Sain mitatuksi kapeikon leveyden ja syvyyden.

Seuraavana päivänä varustimme ylityskohdan takamaastoon polkusillan tarpeita. Sunnuntaiaamuna 30.7.44 klo 2 piti silta olla valmiina jalkaväen ylimenoa varten. Yön pimeydessä ja vahvan usvan turvin saimme sillan määräaikaan mennessä valmiiksi. Kun kaikki oli pioneerien puolesta loppuun suoritettu ja vielä varmistuskin matalaan rantamaastoon joen vastarannalla asetettu, toi komentajan lähetti sanan, että silta on heti hävitettävä. Mikä surkea pettymys meille pioneereille! Käsky oli käsky ja valmis polkusilta oli revittävä hajalle.

Seuraavana iltana tuli uusi käsky rakentaa silta, josta kaksi jv.pataljoonaa tulee menemään yli ja lähtee operoimaan vihollisen selustaan. Joukkueelleni tuli käsky seurata näitä pataljoonia ja valmistautua miinoilla hyökkäysvaunujen hävittämiseen.

Päätin silläkin uhalla, että vihollinen on aikeemme havainnut, rakentaa sillan samaan paikkaan kuin edellisnäkin yönä. Jälleen hernerokkasumu suojasi työtämme jokiuomassa yön hiljaisuudessa. Kahlaten ja uittaen kuljetimme siltavärkit paikalle. Kahdella pohjaan painetulla tolpalla teimme sillan — joka oli yhdistetty polku- ja pukisilta — tukevaksi myöskin hevosen kuljettamiseksi joen yli. Hevonen oli valjastettu purilaitten eteen, jossa kuljetimme miinoja.

Silta valmistui 15 minuutissa valmiiksi sidotuista osista, jotka työnsimme yli virran. Majurien S. O. Lindgrenin ja Turtiaisen pataljoonat saivat määrähetkellä lähteä ylittämään siltää. Tykistöemme pehmitti päätien suunnassa vihollisen asemia H-hetkellämme, joten saimme kaikessa rauhassa aluksi pientä juoksuhölkää ylittää linjan ja painua takamaastoon tuntemattomia kohtaloita kohti. Jonon hännillä oli vielä pioneerien miinoilla ja räjähdysaineilla lastattu purilasta vetävä hevonen. Hevosen mukaan ottoa tuntui moni ihmettelevän, mutta se osoittautui hyväksi ratkaisuksi.

Tätä ylitystä seurasi raskas ja paljon tappioita vaatinut, viikon kestänyt mottisota linjojen takana. Leppävaaran rauniokylän Luovelammen ja Tolvilan torpan maastossa joutuivat pioneerit jalkaväen rinnalla raskaisiin, mutta menestyksellisiin taisteluihin. Mikä riemu olikaan meillä pioneereilla, kun esim. Leppävaaran motissa ollut hyökkäysvaunu ajoi miinaamme ja paloi. Siihen katkesivat sillä kertaa vihollisen jalkaväenkin uraa-huudot. Monet kovat ja rasittavat tilanteet yhdessä selvitimme. Ne ovat luku erikseen. Meille Ilomantsin suunnan pioneereille jäivät nämä neljän sillan hävittämiset ja rakentamiset elävästi mieleen.

**Levikintarkastus Oy:n suorittaman
virallisen tarkastuksen mukaan
Kansa Taisteli -miehet kertovat
-lehden keskimääräinen
nettolevikki oli
vuoden 1969
ensimmäisellä puoliskolla
58.057**

TUHOTAISTELUJA VIENAN ERÄMAISSA

VILJO PETTERI HUUSKONEN

Näkymä Vuokkiniemeltä

JUHANNUSJUHLAT v. 1943 olivat meneillään Vienan Vuokkiniemessä, kun Rj.P 8:n yksi komppania oli saanut olla hälytysvalmiina koko juhannuksen ajan. Komppania oli osallistunut muiden mukana juhlaan, johon oli kerääntynyt koko Vuokkiniemen kylän väestö ja jossa he näyttelivät Vienankarjalaisia häitä.

Juhlat olivat lopussa ja komppania edelleen levossa, mutta lepoa ei kauan kestänyt, kun ilmestyi linjojen läpi päässeitä partisaaneja Vuokkiniemen Paahkumienvaaran ja Latvajärven väliselle huoltotielle. Komppanian kaksi joukkuetta sai käskyn lähteä selvittämään tilannetta, joka oli syntynyt sen jälkeen, kun partisaanit olivat ottaneet vangin erästä pataljoonasta lähetetystä huoltokolonnasta.

Komppania siirrettiin kiireesti autoilla em. tielle, johon se saapui 25.6. Tiellä oli käyty pieni kahakka ja jälkiä eivät partisaanit olleet jättäneet minnekään muualle kuin vanginottopaikalle maantiellä. Siihen jäljet häipyivät ja näytti alkuun, että ne olivat aivan kuin kohonneet ilmaan teon tehtyään.

Kapteeni Vaalama kutsui vihellysmerkillä luokseen sotakoiran ohjaajan ja antoi käskyn haravoida tien idänpuoleisen maaston koiralla, jota suojaamaan asetettiin yksi kersantti Alatalon johtama ryhmä. Kersantti Alatalo antoikin kohta vihellysmerkin, ja niin olivat jäljet pian löytyneet monen kovia kokeneen ja taitavan koiranohjaa-

jan ja sotakoiran ansiosta.

Hajallaan olivat partisaanit menneet monta kilometriä. Niitten jälkiä ei kukaan muu kuin kunnan sotakoira ja sen oppinut ohjaaja olisi pystynyt seuraamaan. Ihmettelivät siinä matkalla nuoremmat rajajääkärit, että olipa kiire, kun ei joutanut tupakaksi panemaan. Piti vain juosta ilman määrää koiran perässä monta tuntia ja vielä varmistaa koiran ja kuljettajan menoa Vienan jylhissä metsissä, joissa mitään ei näkynyt eikä kuulunut.

Koiralla ja kuljettajalla oli kova kiire. Silmissä paloi oman miehen kova kohtalo, että vieläkö tavoitamme vai joko hukat ovat kerinneet viedä pois aseveljemme, jota olemme lähteneet pelastamaan. Tuo kova kohtalo olisi saattanut tulla kenen kohdalle vain. Olimmehan jo samoilleet monta vuotta Vienan korpea ja liikkuneet pienemmissä partioissa, joista isomman partisaaniosaston oli melkoisen vaivatonta ottaa vanki. Osastoa elähdytti komentajamme antama käsky: "vanki on saatava pois millä hinnalla tahansa", ja niin oli jokainen valmis kohtaamaan tuon vihollisen milloin vain ja missä oloissa hyvänsä.

Oli juostu noin 4 tuntia, kun koira alkoi läähättää ja rupesi makuulle. Vaalama käski toisen koiran taakse ja toisen eteen. Sitten sama meno jatkui edelleen, ei ollut armoa annettava edessä kulkijalle.

Jo alkoi tulla eteen suuria soita, joita partisaanit olivat

ylittäneet tai kiertäneet. Suolla näkyi jo paremmin jälkiä, joista voi päätellä noin kymmenen miehen tarkkuudella, montako niitä oli ollut.

Oli juostu niin kauan, että osaston johtaja käski vihdoin pysähtyä, ja itse hän katsoi karttaa ja paikallistutti olinpaikkamme erään pienen puron rannalla. Edessä ollut koirakin oli alkanut näyttää väsymisen merkkejä, jolloin oli taas parasta vaihtaa etukoira jälkeen ja jäljessä ollut koira eteen.

Saman päivän iltana tulimme isolle joelle, johon jäljet lopullisesti näyttivät häviävän. Koirat eivät löytäneet mitään eikä ihmissilmäkään erottanut joen rannasta sen enempää. Koska olimme ajaneet aamusta koko päivän klo 2.00—17.20, oli jokaisella jo nälkä. Kun partiot olivat etsimässä tämän pysähtymispaikan molemmilta sivustoilta jälkiä, paikalla olevat rupesivat syömään kukin eväitään joen rantakivillä osaston johtajan kehotuksesta. Molem-

mat partiot palasivat suunnistaan mitään löytämättä.

Joki oli melkoisen vuolas, ja koska sitä ei pystynyt joka paikasta ylittämään, oli turvaututtava keppeihin. Sitä ennen oli otettava kengät jaloista ja mentävä kahlaamalla yli joen. Kun toisella rannalla oli samanlaisia keppejä kuin meilläkin, kärjessä oleva kokelas teki tilanteen arvioinnin, johon Vaalamakin yhtyi: "Ne ovat tästä menneet joen yli niin kuin mekin!"

Eteemme avautuneelta suolta löysimmekin jäljet, mutta ne olivat naisten jälkiä. Lopulta löytyi koko partisaani-osaston jotos, jota oli taas hyvä seurata ilman koiraa, vaikka vielä koiratkin sitä seurasivat. Partisaanit todettiin myös jo väsyneiksi, ja heillä saattoi olla taivalta pitemmälti kuin meillä.

Siinä eteni nyt osastomme "Vienan sissit" yhä pelottomammin ja halukkaana ottaa vanki pois, mutta monen mieltä askarrutti, mitä nuo naiset ovat olleet, mitä tekemistä heillä on ollut vai ovatko noin pienet jalanjäljet olleet poikasilla, joita ovat panneet reissuun? tuumi Määtä. Tähän Kallunki sanoi: "Niin ovat panneet, mutta kohta näemme, mitä ovat miehiään!"

Nyt oli jo varovaisuus tarpeen, koska näimme, että eivät nuo pysty ilman lepoa tarpomaan koko vuorokautta yhteen menoon, kun olivat jo kävelleet jonossa ja levähtäneet silloin tällöin. Olisipa se vanki ollut niin viisas, että

olisi ruvennut väsymään, niin mahdollisesti tässä illan suussa tapaisimme koko partisaani-osaston ja hyvässä lykyssä saisimme hänet taas omalle puolelle.

Niin me sissit ajoimme taas sisulla ja tarmolla jälkiä monta tuntia. Vihdoin eteemme tuli joki, jossa oli porraspuu ja jonka yli oli parasta mennä siitä, koska ei muualtakaan ollut mahdollisuutta.

Joen takaa nousivat korkealle kukkulalle partisaanien jäljet jälleen selvänä jotoksena. Mutta mitä teen, jos ne avaavat tulen sieltä ja olen tässä puolirinteessä. Pieni merkki nyt vain, ja pojat ovat pian ketjussa. Siellä Keränenkin, pieni mies, juoksi paikalleen ja eteneminen jatkui. Joku vielä poisti varmistimen ja kopautti lippaaseen, että olisi valmiina, jos tuo mäki alkaisikin elää.

Ei ollut varmaan elossa ketään tuossa mäessä, kun ei kuulunut mitään. Hiljaa, mutta varmasti solui joukkue mäkeä kohti. Jos vielä pääsen 50 metriä, niin ei ole suu-

Piirros Paahkumienvaaran –
Viiangin rajaerämailta

Partiojoukko etenee
korpien läpi

rempaa vaaraa, mutta jos tähän avaavat tulen, olen kuin lautasella ja siinä voi mennä monen miehen henki.

Mitä ovat miehiään? kaikui korvissani sanat, jotka Kallunki äsken lausui. — Ei näyttänyt olevan kellään mieli taaksepäin, eteenpäin vain oli mieli, aseveljemme oli pelastettava.

Näin olimme jonkun askeleen päässeet eteenpäin, kun koko mäki alkoi elää. Konepistoolien ja automaattikiväärien sarjoja ammuttiin vastaan. Oliko parasta perääntyä vaiko hyökätä päälle? Sekunnit olivat kalliita. "Päälle"-huuto joudutti etenemistämme. Kukkula oli meidän, ennenkuin partisaanit olivat montakaan sarjaa ampuneet vastaan. Heikomman täytyi antaa perään, partisaanit perääntyivät alarinteeseen. Katsoin, oliko ketään kaatunut sisseistämme. Ei ollut, siellä olivat paikoillaan, ja vihollinen alamäessä ampui niin vimmatusti, että oli päättä pidettävä välillä piilossa. Ensinnä oli aina nopeasti kurkistettava ja sitten kertalaukauksella ammuttava ja sen oli osuttava, jotta ei tulisi haavoittumisia omille sisseille.

Siihen tuli kapteeni Vaalamakin ja kyseli, mikä oli tilanne. Hän antoi sitten käskyn mukana olleelle joukkueelle partisaanien saartamiseen, mutta joki, josta oli huono mennä yli, oli esteenä. Vihollinen pystyi ampumaan siihenkin suuntaan, joten saarroitusyrityksestä oli luovuttava. Alikersantti Kärki huomasi edessämme noin 50

metrin päässä miehen pää pystyssä, mutta ei ollut varma oliko mies suomalainen vaiko partisaani. Hannukaisen Jukka totesi, että kyllä se on suomalainen. Huuto kävi läpi ketjun: "Älkää ampuko vankia, joka on pää pystyssä keskellä partisaanien ketjua". Niin alkoivat partisaanit olla hiljaisia, ei kuulunut kuin joidenkin konepistoolien sarjoja.

— Taitaa tulla lepotauko naapureille, veisteli sissi Hannukainen.

— Niin tulee, sanoi Kärki. Vielä ampuvat tuosta ison kiven juuresta, mutta vanki on pää alhaalla, sanoi Keränen ja antoi konepistoolinsa soida.

Kaikki he sinne hiljentyivät. Kersantti Alataloa oli kahakassa sattunut päähän. Hänet vietiin lentokoneella sairaalaan. Taistelukentän siivous vain oli vielä edessä. Sen tehtyämme palasimme kapteeni Vaalaman tulille ja juttu luisti. Oli kaksi naistakin saanut kohtalonsa Vienan korpessa ja odottaa uutta tehtävää. Odotimme mikä tuo tehtävä tulisi olemaan, joko oli taas jossakin otettu vanki tai me vähän moraalittomana. Olisivat antautuneet, kun siihen huutamalla kehoitimme, niin silloin ei olisi tarvinnut niin kovasti taistella.

Työ oli tehty ja majoittuminen oli edessä. Olimmehan olleet 20 tuntia yhtä mittaa liikkeellä ja siitä ajasta ajaneet noin 18 tuntia partisaaneja. Paluumatkalla kapteeni Vaalama sai käskyn pysähtyä erääseen kohtaan Vienan korpessa ja odottaa uutta tehtävää. Odotimme mikä tuo tehtävä tulisi olemaan, joko oli taas jossakin otettu vanki tai jotakin muuta.

Tuli sitten tieto, että partisaanit ovat tuhonnettu Suomen puolella Suomussalmella Viian kylän.

Nyt pusertui käsi yhä tiukemmin konepistoolin tukin ympärille ja harvasanaisemmiksi kävivät sissit. Oliko ketään osastoomme kuuluvista Viian kylästä, ei ollut. Oli kuulemma kylässä vain naisia ja vanhuksia, sillä raa-vaat miehet olivat mikä missäkin rintamalla. Joku pieni varmistusosasto oli paikalla ollut, mutta vartiomiehen olivat kiväärinperällä teillanneet ja kylän väen niin tarkkaan tappaneet, että ei ollut jäänyt juuri ketään eloon. Meidän tulisi koota ruumiit ja selvittää tilanne. Niin sai joukkueestani puolet käskyn lähteä siivoamaan taistelukenttää.

Hävitys oli paikalla sanoin kuvaamaton. Lapset oli kaikki tapettu, samoin vanhuksia ja naisia. Mitä oli tuo partisaanien teko? Oliko kosto tai kotirintaman horjuttamiseksi tarkoitettu teko. Ei kai ole sivistyneen kansan tekoa tappaa viattomia ja avuttomia ihmisiä rintaman takana. Partiomme löysi vain yhden vanhan emännän ja isännän elossa. Tulilla kyselimme heiltä kuuluisia, mutta emme liian paljon heitä häirinneet, koska heillä oli sydän täynnä surua noiden koettujen päivien jälkeen. Ei maistunut Jukka Hannukaisen keittämä kahvikaan, jonka hän valmisti sissipakkauksessa olevasta kahvista. Tuon miehen silmistä näkyi vain suru, joka pani kyselemään mikä oli partisaanien tarkoitus, kun koko kylän väki piti tapettaman. Niin selvitetiin kylän tilanne pintapuolisesti, mutta kauan kerrotaan vielä Suomussalmen pienessä Viian kylässä tuosta kesäisestä verilöylystä.

Kersantti Kämäräinen otti koottuaan ruumiit kuvan muistoksi kylässä tapetuista lapsista, naisista ja vanhuksista, jotka hän oli koonnut kylän taloista ja kujilta.

Partisaanit ottivat vangin ja tappoivat Viian kylän asukkaat ja yhtyivät samaksi osastoksi ennen kerrottua taisteluamme, jossa tuhoutuivat. Oli käyty korpitaistelu mies miestä vastaan, josta selviydimme voittajana, mutta suru oli jäänyt tuhoista osallemme.

Apua haavoittuneelle aseveljelle

NUMERO 7:n KIRJOITUKSET

Arvo Toivola: TYKISTÖTAISTELU RUSSARÖN LINNAKKEEN JÄREÄN PATTERN JA NS. KIROV-LAIVUEEN VÄLILLÄ 1.12.1939	193
Veikko Kinnari: MUISTELMA JALONVAARASTA	196
Sulo N. Heikkonen: UNOHTUMATON KAKSINTAISTELU	199
Lauri Ala-Jääski: SOTASAIRAALAN ARKEA	205
Tuure Hannula: MOOTTORITORPEDOVENEITÄ HÄRNÄMÄSSÄ SUOMENLAHDELLA	212
Pentti Oksanen: VIIVYTYSTAISTELUSSA VITELEESSÄ	215
MARSKIN MAJAN JUHLAVUOSI	217
Martti Pajala: NELJÄ SILTAA	218
Viljo Petteri Huuskonen: TUHOTAISTELUJA VIENAN ERÄMAISSA	222

**Kirjoittajat vastaavat esittämistään
mielipiteistä**

**Käsikirjoitukset palautetaan vain
postimaksun seurattuna**

KANSA TAISTELI

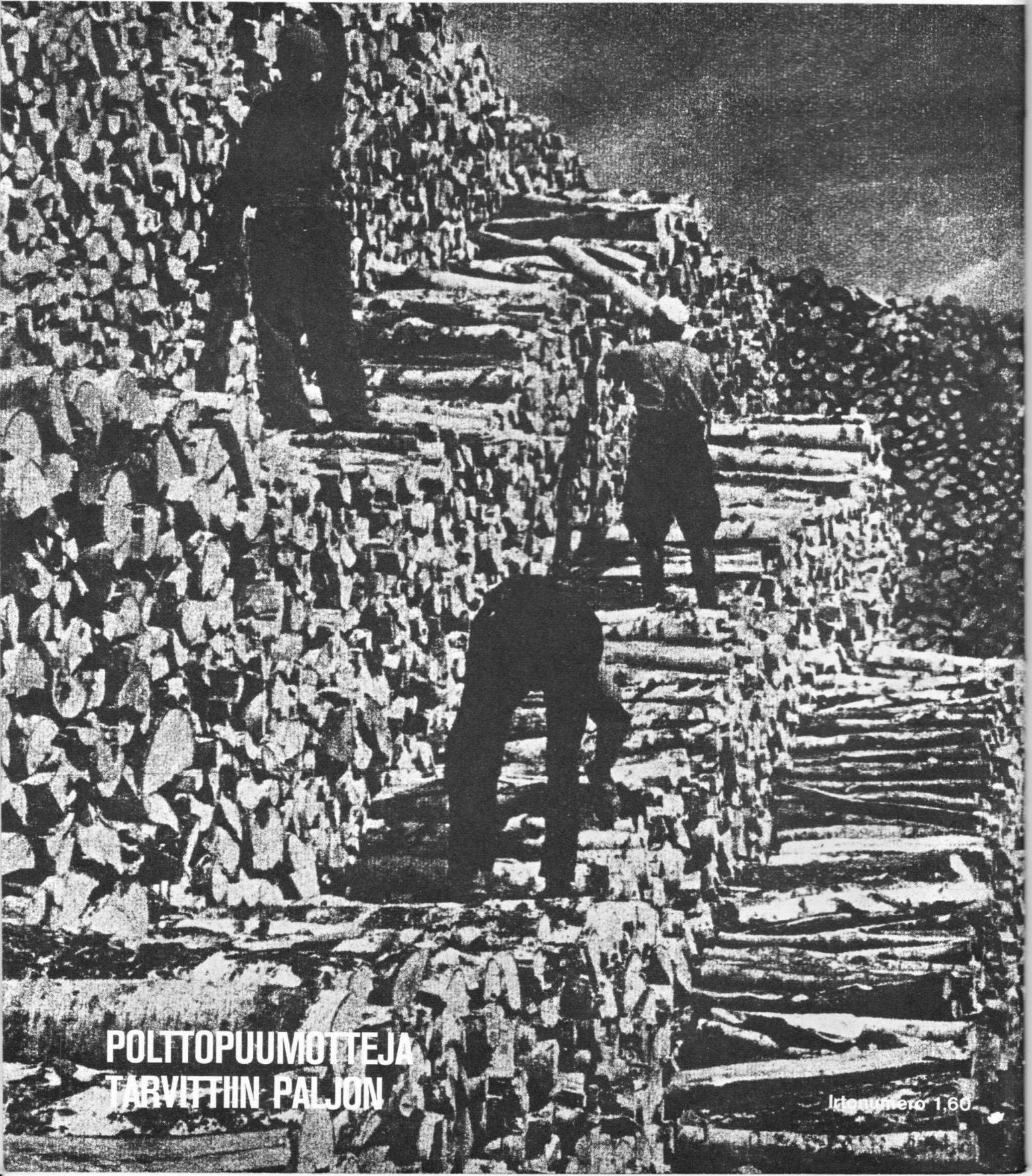
- miehet kertovat

Tilauskonttori: Ludviginkatu 10, puh. 79 08 22

Toimitus: Töölönkatu 35 B, puh. 44 62 42

KALLIO ERKKI
KOURIJOKI
KARJALOHJA
01570100 0447666 KT
0121110/31038 12/69

1969

POLTTOPUUMOTTEJA
TARVIKSI PALJON

Ilta numero 1,60